

લાલા રૂખ.

યાને

યુકેરીઆનો રોહેનશાહ અને હીન્દની શાહજાદી.

ત્રણ અંકી આપેરા.

પારસી એલિફન્ટન ડ્રામેટિક કલબને સાર

ખતાવનાર

“કુરસદ.”

Friendship's balmy words may feign—
Love's are even more false than they;
Oh! 'tis only music's strain
Can sweetly soothe, and not betray.

Moore.

કેસતીનો ફેશસો ફેનારા સખુનમાં કોઈવાર મકર માલમ પડે—
મોહખતનાં સખુનતો વળી તે કરતાં વધારે ખોટાછે ;
અરે ! માતર ગમ્મિલુનાં સરોહો પીતાની મધુરતાથી મનને
રીબની શકેછે, અને દગો ફેલા નથી.

૩૨.

મુંબઈ :

કુપર કંપની, મેડો ઇસ્ટરીટ, કોટ.

દારાબજી નમશેદજીની કંપની, કાલ્યાદેવી રોડ.

૧૮૭૪.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

અનુક્રમાંક ૭૦૦ કિંમત

ગ્રંથનામ (૧૧૮) ૩૫

વર્ગાંક

લાલા રૂખ.

થાને

• યુકેરીઆનો રોહેનશાહ અને હીન્દની શાહજાદી •

ત્રણ અંકી આપેરા.

પારસી એલિફન્ટન ટ્રામેટિક કલખને સાર

ખનાવનાર

“કુરસેદ.”

Friendship's balmy words may feign—
Love's are even more false than they ;
Oh ! 'tis only music's strain
Can sweetly soothe, and not betray.

Moore.

દે.સતીનો દેલાસો દેનારા સખુનમાં કોઈવાર મકર માલમ પડે --
મોહખનનાં સખુનનો વળી તે કરતાં વધારે ખોટાછે ;
અરે ! માત્ર ગ.અલ્ખનાં સરોદો પાતાની મધુરતાથી મનને
રીજવી શકેછે, અને દગો દેતા નથી.

૬૨.

મુંબઈ :

કુપર કંપની, મેડો ઇસ્ટરીટ, કોટ.

દોરાખજી જમશેદજીની કંપની કાલ્યાદેવી રોડ.

૧૮૭૪.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ઓપીરાઈટ-મંત્રાલય
૭૦

આમ્મે નાટક અને ૧૮૪૭ નાં ૨૦ માં આકટ પ્રમાણે રેજીસ્ટર
કરાવ્યો છે, અને તે ઉપર મધ્યે હક પારસી એલિફન્ટન
નાટક મંડળીના માલિક મી. કુવરજી સોરાબજી નામ-
રનોછે, માટે તેઓની પરવાનગી વગર કોઈએ
છાપવો અથવા કરી બતાવવો નહીં.

“ફાઈ પ્રીટીંગ પ્રેસ” મધે કાવસજી પેસનનજીએ છાપ્યું છે.
નાં ૧૫ પારસી બજાર સ્ટ્રીટ.

દીખાચો.

આ આપેરા વાંચનારી ખાસ વ આંમની હજુર ધરતાં એટલું કેહવાની હું રજા લેઉં છું કે સાહેરમાં ખપવાનાં ગુમાનથી નહીં પરંતુ પારસી એલિફન્ટ નાટક મંડળીનાં માલેક મી૦ કુંવરજી સોરાબજી નાજરની ફરમાંસથી ગુજરાતી ભાષામાં આપેરા જોડવાની મારી નાંકેશ શક્તિ મુજબ મેં કોશેસ કીધીછે, અને તેમાં હજુરે ખાંમીઆ છતાં અગર પ્રજા તરફથી આશરે મલશે તો બનાવનારની મોટાંમાં મોટી આશા પાર પડેલી જાણવી.

નામાંકીત અંગ્રેજી સાહેર મુરની લાલા રૂખ ઉપરથી Brough નાંમનાં સખ્સે લાલા રૂખનો અર-લરક (Burlesque) બનાવ્યોછે, અને તે ઉપરથી ઘણા ફરફાર કરી આ આપેરા રચવામાં આવ્યોછે. ઘણે ઠેકાણે તદ્દન નવીજ બાબદો તથા થોડા નવા સીન દાખલ કરવામાં આવ્યાછે, અને જેમ બને તેમ પ્રજાનાં હાલનાં સોખ ઉપર ઘેઆન આપવામાં આવીગિંછે, અને “અરલરક” લખનારની ભાષાનો તરજુમો કરવાની કોઈપણ ઠેકાણે કોશેસ કરવામાં આવી નથી.

સેવટે રેહુમ દીલ વાંચનારને આ નાંનું પુસ્તક અર્પણ કરું છું, અને આસા રાખવામાં આવેછે કે આપેરા જોડવાની આ મારી પેહલી કોશેસ ઉપર સોખીલી આલમ રેહુમભરી નજરે જોશે.

મુખબ, માર્ચ, ૧૮૭૪.

“કુરસદ.”

નાટક પાત્ર.

(ગ્રાંટ રૅડવાળી પાદશાહી નાટકશાળામાં ખરસો એ-
લિન્સ્ટન નાટક મંડળીએ મી. કુવરજી સોરાબજી નાઝરની
તકેદારી હેઠળ ૧૮૭૪માં કરી ખતાવવા મુજબ એલાડીઓના
નામ સાથે.)

ઐરંગઝેમ...હિંદુસ્તાનનો શેહનશાહ, લાલારૂપનો પેદર, }
મી. ધ. ર. ગંબોલી. }

ફરમઝે...બુકેરીઆનો શેનશાહ.... ,, ન. ન. પારખ.

ટારટરીનો ખાંન..... ,, એ. ર. માદી.

માહુદ..... ,, ડો. ફ. મોગલ.

ખોરાસાનખાદ...ચોરોનો સરદાર... ,, ડો. જ. કુલાસ.

હાફેઝ...(ચોર)હીન્દનો આશનાવ... ,, ન. એ. વાઘા.

નોગો...ચોનાઈ એલચી ,, હો. ખ. ચોકસો.

ત્રીમખક...કાચમીરનો એલચી..... ,, હો. એ. હથીરામ.

લાલારૂપ...શેહનશાહનવી..... ,, જ. ડ. માદન.

હીનદા...દાસી ,, મે. એ. મુનશી.

લાહુટ...પરીઓની શેહનશાહનવી... ,, ડ. જી. દાવર.

નેમુને...પરી..... ,, કે. ખ. ચોકસી.

પરીઓ, ચોરો, દેવો, ગુલામો, રામચંદરો ઇતિવાદી.

સ્થળ—દીલ્લી, બુકેરીઆ, અને એ બેની વચમાં આવેલાં
મુલકો.

લાલા રૂખ.

અંક પેહલો.—દેખાવ પેહલો.

(વાદળાં દેખાએય. નેમુને એક ઝાડપર
બહોળ દરગીર થઇ બેઠેલી દેખાએય.)

(દેશ કોઇ ગીઆકો ગતા દીગરે ની રાહપર)

નેમુને—દેવો કોઇ દીગસો દયા લાવી રે,
દુઃખી દરદી અરજ શુભરે—ટેક.

આદમપર થઇ શીદાહ, પરીઆંથી થઈ દુર,
એસો થયાં અકાહ, ઉમેદ થઈ ધુત—ટેક,

(વજનતર વાગેછ, વાદળાં દુર થઇ જાએય
અને પરેસ્તાન દેખાયછ. પરીઓ-
નું ટાળું અંધર ઉમેડું દેખાયછ.)

(અઝમુમે રાત્રે લગે યારો કે સમજાંનેસે ની રાહ.)

પરીઓ—પરેસ્તાનથી યા તું દુર, રે નેમુને બેહયા,
નીકલ સતાવ નાં હમને, સોખીની છે એ સજા.

નેમુને—દયા લાવો રે દીગમાં, જોઈ મારો આએ હાલ,
બેહનો, અરજ કરું, સુનો મુજનો રે હેવાલ.

લાલુટ—દીગરે દુખવી હમારાં, કીયાંય તેં હમને અકાહ,
બેશરમ તારાં કામથી, થયાંછ હમો રશવાહ.
આદમપર થઇછ તું, દીલોજાંનથી કુરખાંન,
શરમાઇ સર છુપાવેય, શેહરે પરેસ્તાન.
નહીં મદયો સું તુંને, કોઇ જીન નામવર,
(કે) ઇનસાન પર આશક થઇ, પડનો શીતકાર તું પર!

નેમુને—પરેસ્તાનને પોંદતીછ, કેમ મુજથી શરમ ?
 બેહનો દરીઆપત કરો, નાં થાવો ગરમ.
 હજારો પરીઆં થયાંય, આદમપર ફિદા,
 યુજકામ, તાજુલમુદકે, જોઇછ ઇનદર સભા.
 સખજ પરીનો જાંન, હતો રે હોંદનો યુજકામ,
 રાજા ઇનદરથી મલ્કુ હુઝુ, તેને એ ઇનાંમ.
 આદમ છે આલમનો, શાહ સરકરાજ,
 લપટાઈ મોહબતમાં તેની, થાએછ પરીઆં લાઇજાજ.

(આએ સાંભળી પરીઓ સરમાઇ જા-
 એય અને વીચારમાં પડેછ અને ને-
 મુને પોતાની ક્ષતેહથી ખુશી થાએછ.)

(જદ ઉમરોકી કટોરી બરી ની રાહપર.)

નેમુને—બેહનો શેહલ કરવા એક દીન હું હવામાં ઉડી,
 મોહબતી તોરે મુજને, એકાએક વીધી.—ટેક.
 સુતો હતો પજંગપર, ખુમસુરત એક જવાન,
 સોહાંમણી હતી શીકલ, તેપર નજર પડી.—ટેક—
 મુખડો તેનો મોહતાળી, અજબ હતી અદા,
 કુરખાંન થાઇ વુરત તેપર, હું દીવાની બની.—ટેક.
 એલમથી કીધેય તેને, મુજનો બંદીવાન,
 મોહબત બરી નજરે તેપર, જોઉંય ધડી ધડી.—ટેક.

(ખઝમુમે રોને લગે ની રાહપર.)

લાલુટ—ચાલ તારીએ બેહુંદી, અએ મુરખ નાંદાન,
 ચાહે નહોં જે વુંને, છે તેપર વું કુરખાંન.

નેમુને—અગર તે આદમ છે, હાજ બેદરકાર,
 તો જલદી તેનાં દીનમાં, સલગાવસ હું ખ્યાર.
 સખજ પરીને તાબે, જેમ થયો હતો યુજકામ,
 જોસો તેમ ફરામઝને, નેમુનેનો યુનામ.

લાલુટ—નહીં ચાહતો તે આદમ, તુંજને અએ પરી,
માસુક તેની છે ખરી, નાંજ નખરાં બરી.
ઐરંગઝેબની બેટી, લાલા રૂપ તેનું નામ,
જાનથી ને આદા તેને, ચાહેછ તુંજનો ગૃહકામ.

(રાજાજી તો સોગય ની—રાહ.)

નેમુને—કોતરાઈ ને જીગરમાં, ખીજાંની તસવીર ઐ યાર,
જાન તેપર કુરખાંન, કરવામાં નહીં કંઈ સાર.—ટેક.
મોહબત જાંહ મલે તાંહ, મરવું બેહતર,
બેદાદ જાંહ વસે તાંહ, હવસપર થવું સવાર.—ટેક.
ગર લાલા રૂપને તે, ખરાં દીલથી ચાહેછ,
તો છુટકો પુરત તેનો, કરવા હું છું તૈયાર.—ટેક.
જલદી જલ્દ કરૂંચ, એ સરવેની તપાસ,
લાલા રૂપનું લેસે નામ, તો નહીં તે મુજનો દીલદાર,
—ટેક.

(ઉપલીજ રાહપર.)

લાલુટ—આફરીન છે તુંપર, ઐ ગસત છે તુંજનાં વીચાર,
ખરાં દીલથી ને ચાહે નહીં, કેહવાએ કેમ તે દીલદાર.
—ટેક.

ચાલમાં તારી હાલ—દીસેછ દાનાહ,
છુપાવસે નહીં સર, પરેસ્તાન સરમાહ.—ટેક.

(પરીઐ ઉપર ઉડી જાએચ અને નેમુનેની
સાથે ઝાડ ગરક થઈ જાએચ.)

દેખાવ બીજા.

કીલ્લો.

(મેરા પારા નહીં આયા ની—રાહ.)

કુરામઝ—(અંદરથી)

મનની મોરાદ ધુન યાદ,
ઉમેદની કલી કરમાઈ.—ટેક.
બુદ્ધેરી આપી હજી હું છું દુર,
શુભરે સેતમ મુજ પર પૂર,
કાંઈ ગઈ શાહ તારી શાહી.—ટેક—

(કુરામઝ ગાએલુ ગાએચ તેટલાં નેમુને
દાખલ થાએચ, અને ગાએલુ પૂર
થવા બાદ નતદુર્ઘ લાકડી ફેરવેછ નેથી
કીલ્લો કાઢેછ અને એક કુવો, તેની
ઉપર એક મોટો પથર, અને આ-
ગત એક દેવ ચોકી કરતો દેખાયછે.)

દેવ—ઓહ !

(નેમુને તેને તાંહથી જાતો રેહવા કરમાવેચ.)

(બાહર આઈ બરદે બાહર ની રાહ.)

કુરામઝ—ખફાહ કેમ યાદ પરી મુજ પર,

શુભરે સત્ર સેતમ સીર પર.

નેમુને—મોહબતથી જલેછ પરીનું જીગર,
કુરામાંન યાદચ પરી તું પર.—ટેક.

સેવા તારી બજાવે છે,

સદા પરી તૈયાર.—ટેક.

મોહબત આલેછ તુંથી તે.

નેમુને છે તારે આધાર.—ટેક.

કરજ મોહબતનું ફેડ ઓ યાર,

થઈ રહી મુજનો દીબદાર.—ટેક.

કુરામઝ—(અંદરથી)

જુલમથી નહીં મલે મોહ્યત,
હુટે નહીં જોડાયતાં જીગર.—ટેક.
આદમ પર તું કરે છે કેમ,
મોહ્યત બરી નજર.—ટેક.
મોહ્યત જાંહ નહીં મલે તાંહ,
આપેછ કેમ એ પરી જીગર.—ટેક.
લાલા રૂપ છે મુજની માથુક,
ઐરંગઝેબની યેડી નામવર.—ટેક.
સીકલ તેની પર થયોછ શીદાહ,
તેની તસવીરે જીતીકેંચ જીગર.—ટેક.

નેમુને—જનમારે તે બુજ કીયા યાર,
એસીઝ્મીનો નહીં કીયા વીચાર.—ટેક.
તુંડી તારી તોડવા છું તૈયાર,
લાલા રૂપના અએ દીનદાર.—ટેક.
નેમુનેને આપી અપમાન,
કાવસે નહીં તું અએ નાંદાન.—ટેક.
કુવામાંથી નહીં નીકાતસ બાહર,
ગર મુજરે વરસ હજાર.—ટેક.
જરા નહીં મલસે તુને કરાર,
આંખું વરસાવસે નવધાર.—ટેક.

(બઝમુમે રાત્રે જગે ની રાહ પર.)

કુરામઝ—બુજર મુજ પર પરી, ચાહે તે તું સેતમ,
મેઝવસે નહીં મોહ્યત, જલેમ રે જુલમ.
લાલા રૂપ સાં મેં, છેડીઝી હવું વતન,
હજીપણુ ડરી તુંથી, ફેરવસ નહો મુજનું મન.
કરતો નહીં હું તારા, બોફની કંઈ દરકાર,
બદ તારી ચાલ પર, નાંખું છું હું ધીકાર.
કરવા જાંન ખુશર, થયોછ હું હવે તૈયાર,
અંત તુલીક રેહસે, શાહ કુરામઝ વફાદાર.

નેમુને—લાલા રૂખને તું નહીં, પીછાનતો ઓ આદમ,
 દીનદાર તેનો થયા, આલેછ કેમ એકદમ.
 હાજત તારી સું થસે, અએ મુરખના શાહ,
 ગર તું પર થસે નહીં, તે નાંજની શીદાહ.

કુરામઝ—મોહયત મલે કે નહીં, મગર હું તેનો યુનામ,
 નાંમુગદ થયો તો, છોડશ એશ આરામ.
 તૈયાર છું આપવા, તે નાંજની પર જાંત,
 શીદાહ છું હું તેપર, ગર તે નહીં મુજ પર કુરખાંત.

નેમુને—આફરીન હોજો તું પર, અએ ખુશર જવાંત,
 મોહયત ખરી તારી, તું જ ખરો મોહયતખાંત.
 મુજની મોહયત પર, થઈછ હવે હું સવાર,
 છુટકો તારો કરવા, થઈય હું તૈયાર.

(જાદુષ લાકડી ફેરવેચ, જ્યેથી કુવા
 ઉપરનો પથર ફૂટેચ. અંદરથી
 જુદા જુદા રંગનાં ખનતાં નીક-
 સેછે—એક ઝળકતાં તખત ઉપર
 કુરામઝ ખેડેલો નીકલી આવેચ
 અને ફૂટેલા પથરનાં કકડા અને
 કુવાની પાર પર કુલોનો ચીતાર
 દેખાએચ.)

નેમુને—લાલા રૂખસે તારો, કગવસ હું મેલાપ,
 ખુશાલ થા કુરામઝ, ગીઓ જુદાઈના જલાપ.
 લોંડી તારી થઈ રહી, કરસ મદદ સદા.
 હોકમ ખનવસ તારા, ઓ મોહયતનાં શાહ.

(પીઆકુ પુંડન જાગ જોગનીઓકા ખેશ લેકે ની રાહ.)

કુરામઝ—આફરીન તુંજની ગાઉં, સારી ખનકમાં ફરીને.
 આફરીન તુંજની.

મુતકે મુતક—શેહરે શેહર,

સરવેને નેકી તારી જણાઉં—સારી ખનકમાં ફરીને.

પતીતરાઈની પરી—નેજીનાં સ્તંભ,
હેથાંન તારું કેમ રે માનું—સાચી ખસકમાં ફરીને.
(પરીઓ નીકલી આવેચ.)

(જરાસા ટુક દરમન દેરે ની—રાહ.)

લાલુટ—સવાર હવસપર થઈ રે,
પરી સર્વેની ખારી.—સવાર હવસ પર.

કુરામઝ—મોહબત તપાસી, મદદ કરે,
મનની મોટાઈ રે જણાઈ.

લાલુટ—મેલાપ જોડાંનો જલદી કરાવ રે,

૧ પરી—ફતેહ રાસ્તીની યાદ. સવાર હવસ પર.

કુરામઝ—હેથાંન માને, આદમ કમ અકલ,

૧ પરી—હમે સરવે થયાં રાજી.

લાલુટ—મેહનત આપરી, થઈ થકલ,

તેમુને—તકસીરની હું આહું માંરી.—સવાર હવસપર.

(પરીઓ ગેમ થઈ જાએચ. કુરામઝ અને તેમુને પેલાં તખતપર બેસી જતાં રેહ છે.)

અંક ૨ નો—દેખાવ પેહલો.

(ઐરંગઝેબનાં મેહલનું એક સુંદર દેવાનખાનું.)

(લાલારૂપ એક આરસ્તે પલંગ પર સુતેલી
દેખાએચ. સાહેલીઓ તેને પંખો નાંખેચ.
ઉંઘમાં ને ઊંઘમાં તેણી ચોકે છે.)

લાલારૂપ—મદદ કરે જલદી કોઈ દુઃખીને ચાર !

પકડો ! એજ એજ ખરો યુનેહગાર !

ખાંધો ! મારો ! કરો એને જાનથી બેભાન !

પેગામખરનાં નાંમે કીધાછ એને ઘણાંને હેરાન.

(પાછી સુઈ જાએચ.)

૧લી સાહેલી—નાંમવર બાનું, આફતાબ પરકાસીઓછે, હવે
આખથી ખીદાર થાઓ.

લાલારૂપ—એજ તે હુદારે ! એજ તે ખુની નાપેકાર !

ચંડાલ, નહીં, નહીં, તું મુજનો દીવદાર !

૨જ સાહેલી—રોશન બખ્ત બાનું તે ચંડાલનો પોતાની
સોખીની સમઝે પોંદતોચ, પણ હવે આપ—

લાલારૂપ—નહીં કદી નહીં કરસ હું તુજસે નેકાહ.

દોજકી તારા કામની છે એ સખ.

(૩જ સાહેલીને એક મુકી મારેછ.)

૧લી સાહેલી—બુતંદ તાલેની બાનું

લાલારૂપ—(આંખ ચોલી) હા ! આએ શું ? બુતછડી, પેલા
નાપેકાર કાંહ ગીઓ ?

૩જ સાહેલી—નામવર બાનું તમારા જ્ઞાનખાનામાં આ-
વવાની કોણ તાકાદ ધરાવેચ ?

લાલારૂપ—સું તેઆરે મેં આપ જોયોકે ? અરે તેઆરે મે
માર કોણને મારીઓ ?

૩જ સાહેલી—રોશન બખ્ત બાનું, ખુશીમાં આવી તમે ત-
મારો બુતછડી ઊપર મેહરબાન થયાં હતાં.

લાલારૂપ—બુતછડી, મને માંક કરજે. સાહેલીઓ મેં આજે
એવો અશબ સપનો જોયોછ કે મારા મન પરથી તેની
અશર હજી ગેઢ નથી.

(માહુદ દાખલ થાયચ.)

લાલા રૂપ—એ કોણ ?

માહુદ—નામવર બાનું, માહુદ તાહારે નોકર.

લાલા રૂપ—માહુદ, હું હમણાજ આખથી ખીદાર થઈચ,
અને જે દરામણો સપનો મેં જોયોછ તેની તાસીર જાણુ-
વા હ'તેતર છેઉં.

માહુદ—એક ખેઆલી દેખાવને ખરા બતાવ સાચ સરખાવા
જવું એ ખરી મુરખાઈ બરેહુંછે. ઉંઘની હકુમતમાં જે
કંઈ આપણી ઉપર ગુજરે, યા જે દેખાવો આપણાં મનની

નજરે પડે તે વીસેના વીચારે હોસીઆરીમાં આવતાંજ દુર કરવા જોઈએ, અને તેમ નહીં કીધાથી આપણા મનની નાજાઈ જાહેર થાયછે.

લાલા રૂપ—(હસીને) હા ! હા ! આજતો લેહેરમાં આવી માહુદ શ્રીજસુદમાં અપવા માંગેછ. શ્રીજસુદનાં સરદાર, તમુને કેમ તસદી લેવી પડી તે જાહેરમાંની કરી જણાવશો ?

(લાલારૂપ સાહેલીએને નીચાંની કરેછ
જેથી તેઓ જતાં રહેય.)

માહુદ—રોશન તાલેની ખાનું, હંમેશાં તું એવીજ ખુશી થઈ હમ સરખા ચુલામોની ઠાઠ મથકેરી કરતી રહેજે. તું નામવરને રોશનછે કે જે હજારે તખ્ત નસીન શેહનશાહે તું સરખી હસલી પુતલીને મેલવવા સારૂ આપણાં દીલી જાહેરમાં આવી લાગાય તેમાનાં કોઈ ખરા નસીયાંન જવાંનને પસંદ કરવા સારૂ આજ દરબાર મલનાર છે અને તે વખતે તું નામવરની હાજરીની જરૂર છે, મુખ્ય સદાનો સાથી પસંદ કરવાનું કામ તુનેજ સોંપવામાં આવશે.

લાલારૂપ—માહુદ, તું સું બકેય ? મારી પસંદગીપર કોણ આધાર રાખશે ? મારી મરજી કોણ જાણવશે ? તું એમ ખોલ કે આજ લાલારૂપનું લીલાંઉ થનાર છે, અને જે શપ્થવધારે કીમત આવશે તેને એ શેહનશાહજી સવાધીન કરવામાં આવશે.

માહુદ—નામવર ખાનું, જરા દરીઆફત કરો. એવા વીચાર જાહેર કરવાથી તમુને કંઈ ફામિદો હાંસલ થશે નહીં.

લાલારૂપ—અજબત. આગલી રશમ રેવાજોને તામે થવું અને તેમાં જે કંઈ ખાંમી દીસે તે જાહેરમાં નહીં લાવવી એમાંજ દાનાઈછે. વાર, મને ખરીદવા સારૂ કોણ કોણ આવનાર છે ?

માહુદ—અએ રોશન તાલેની શેહનશાહજી, તું સરખી ન-ખરાં ભરી નાંજનાનો હાથ મેલવવા સારૂ દુનીઆના દરેક ભાગમાંથી શેહનશાહે આવેલાંછે. પેહલાંતો તાતાર દેશનો ખુજોરગ ખાંત.

લાલારૂપ—(હસીને) હા! હા! સું આવી સુરખાઈ કરી તે પોતાનાં સુફેદ ખાલનેખી એખ બગાડવા માંગેછ કે? ઠીક. મારી જાદુ દાવા સચુનાં સાથે એની શેહાદી કરાવી આપસું કે બેગ સાથે ધોરમાં જાએ. પછી—

માહુદ—મીનનો શેહનશાહ—.

લાલારૂપ—સું તે મને જાંદર ખીજાડાંનો મુરંબો ખવાડવા માંગેછે? છટ! તેને સારૂ આપરા કૂતેહસીંગ ખોડાવાલાની અપટાં નાંખવાલી એરત તબઆર છે.

માહુદ—આવા જાહજલાલી ભરેલા મુલકનાં શેહનશાહને અપમાન આપીઆથી હીંદ ઉપર તે સદા ખફાહ થઈ બેસશે.

લાલારૂપ—તેનાં ખોડની આપરે થોડીજ દરકાર રાખીએ છીએ. અગર મીની કાંમ આવતું ખંધ પડશે તો આપરા ગરીબ કુંભારોની રોજી જાગશે.

માહુદ—જેમ તું નામવરની મરજી. પણ હવે એ ઉપરથી સોફ જણાઈ આવેછે કે આવા તખ્તનશીન શેહનશાહો-માંથી ડોષનેખી તું નામવર પસંદ કરનાર નથી.

લાલારૂપ—અનખત, મારે મનભાવતો ખાવીંદ જાંદ સુધી મલશે નહી તાંદ સુધી હું તો સરવેને નાંખસંદ કરવાનો. પછી તમારામાં હીંમત હોએતો મને જુલમથી પરણાવો.

માહુદ—વાર, બુકેરીઆનો જવાન અને ખુચરહ શેહનશાહ—
નેમુને.—તેજ લાલારૂપનો ખાવીંદ થશે.

(અડપથી દાખલ થઈ નેમુને તરતજ
ગેખ થઈ જાએછ.)

લાલારૂપ—કોણ ?

માહુદ—હીઆં કોઈ જાનનો શાહયો છે ખરો. નામવર ખાતુ હું જાહ એની તપાસ કરું. (જાએચ.)

લાલારૂપ—અરે આએ સું મેં સાંભલીઉ? એની સું મતલબ ? બુકેરીઆનો શેહનશાહ કોણ અને તેને એ ખેઆલી દેખાવ સાથ સું કરવું? (લોચાર કરેચ.) બસ હું તો લાલારૂપ તેઆરજ ખરીકે એ સરવનો માંગણો નાં મનજુરકરું.

ગાએણ.

(કોઈ ઘડી ન વસ્ત્રકી ની—રાહ.)

લાલાશય—બેગાની છું મોહ્યતથી, નહી રાખતી દરકાર,
એપલી યુજરસ છાંદગી, નહીં જોઈએ દીલદાર.

મરદએ બેવફા, તોડે કોલ પતીતર,
આજ સર નમાવો, કાલ થાએ સરદાર.

મોહ્યતના મીઠાસથી, મગજ માથુકનું ફેરવે,
આજ મજેહ મારી, કાલ થાએ બેદરકાર.

શેહાદીથી ઓરતનો, થાએછ યુઝામી હાસત,
ઓ દીલ! મોહ્યતને, જલાવામાં છે સાર.

સીકલ કોઈની નહીં, કરશે મુજ પર અસર,
જોગન બની જઈ રે, થઈશ હવસ પર સવાર.

(નેમુને નીકલી આવેચ.)

(શુદ ઓહડ એકવેનઠ-થ ખી ફરગોઠ ની રાહ.)

નેમુને—જણાઈ તારા મનનોરે નખલાઈ ઓ નાર,
ખીન મોહ્યતે, કેમ ચાલે, દુનીઆ સંસાર.
મોહ્યતમાં છે મુખ દુનીઆઈ, સમજ ઓ નાદાન.
જવાનોનો ખોલ મોહ્યત, તાએ તેને ઇનસાન.

છાંદગીનું જંગલ દીસેચ, કાંટાથી ભરપુર,
બાગ તેનો બનાવે તુરત, મોહ્યત મધુર.

નાંદેક નાંકર મોહ્યતને લાલાશય બદનામ,
મોહ્યતથીજ મલે આદમને એશઆરામ તમામ.

તુનડી તારી તોડવા અએ કમઅકલ
નજર આગલ ધરંચ એક ચાંદસો સીકલ.

માહાતાખી તેનો મુખડો રે, જોતાંનેજ વાર,
મોહ્યત પેદા થાઈ, તુ પર થશે સવાર.

(નેમુને જાદુછ લાકડી ફેરવેચ જેથી
હાથમાં મોહ્યતી તીરને લાલાશય
તરફ વીકેલો રાખી ફરામઝ પાદશાહી
લેખાસમાં નિકલી આવેછ. તેને જો-
તાંને વાર લાલાશય એકિચ અન
અજબતરેહનો જુરસો દેખાડેચ.)

(કયા મુને સુખ ચેનસે રેનતો ગુજર ગઇ ની રાહ)

લાલારૂપ—અરે પરી આએ સુ સીકત, આએ સું તલેચમ

ઊછલાટ આ જીગરમાં, થાએછે એકદમ !

દોડી જઇ લઉં એને ગોદમાં રે પરી,

એજ શાહ મોહનતનો, એજ ખુશસુરતી ખરી.

નમુને—તારા મખુનથી યયોચ એ શાહ પકાહ.

આપ રીજવી એને મોહનતની મળહ.

(તરતજ લાલારૂપ તેની નજદીક જાએ-

છે. કુશમઝ તેને દુર રેહવા કર-

માવેછ. લાલારૂપ નાંચવાનું મ-

રૂ કરેચ. ત્યારબાદ એકેક કહી

ગાઇ નાચતી જાએચ.)

ગાયણ.

(બલે રાજ ખોલત કાંએ નહી ની રાહ)

લાલારૂપ—ખોલો રાજ મોહનત, કાંએ નહીરે,

લોંડી તમારો અરજ કરે—ટેક.

નાંદાની હમારી પર નજર નાં કરો,

દયા લાવો કાંએ નહીરે—ટેક.

તમારી સીકતપર ખની હું દેવાની,

પ્રિત આપો કાંએ નહીરે—ટેક.

ગાઇ નાચી રીજવું, દીલરે તમાર,

કૃપા કરો કાંએ નહીરે—ટેક.

(રાજજી કરો મોહસે ખતીઆરે ની—રાહ)

લાલારૂપ—રાજજી મોહનતમાજી રમોરે,

જીવ સોકલ જોતાં ગયોરે—ટેક.

ગુનાહની તોજસ કરે મારી ખસો સાહેબ,

મોતીઅન દાખડી ખોલોરે—ટેક.

ફનીઆએ મોહનતથી, મોહનત મંદુર મેહકાટ,

આધીન મોહનતને યાવોરે—ટેક.

ખુસી ખુશલ થાઈ, રમો રંમ રાગ,
સુખનો વેહતો કરે. ઝરારે—ટેક.

(ફરામઝે લાલારૂપને પોતાની નજદીક તેડે
અને તેણીનો હાથ પોતાનાં હાથમાં
બોડોવાર રાખી પોતાનાં તે હાથ પર
ખોસો લેએ. લાલા-રૂપ હૃદયી ને
આદા ખુશલી દેખાડે.)

લાલારૂપ—(રામઝની માફક પોતાનાં હાથને ચુંમી.) હા!
મોહુબત! મીઠી મોહુબત!

(કુલહન માગે સવારનં સારીની રાહ)

લાલારૂપ—મોહુબત મારી તું પર ચો જાન,
જીગરનાં જંજીરમાં કર મેહમાંન—ટેક.

મુખડો તારો માહતાય સરખો
“પરી પલકમાં થાય પરેશાન”—ટેક.

મોહુબત માયું, મોહુબત બોલું,
પ્રિત ધ્યાણે રે પાઓ પ્રાણ—ટેક.

ફરામઝે—સાંભલરે ઓરત નવ જવાંન
થઈ મોહુબત તું પર મેહમાંન—ટેક.

પસતાવાએ ધાઈ, નાંખીય સોખાઈ,
માંડી બસેરે મોહુબતખાંત—ટેક.

મોહુબતની નીયાન છે, ગુલાબનું ફલ,
સદા રેહને તું તે પર કુરખાંત—ટેક.

(કોઈ ધડી ન વસ્ત્રડી ની—રાહ.)

નેમુને—રૂપસદ સેવા બાળવી લીએએ પરી,
સદા સુખી રેહને તું અએ ગુનછડી.

બુકેરીઆના એલચીને આપનેરે માંન,

મનગુર માંગણી રાખને જોઈ ગુલાબની નીસાંન.

(નેમુને નીસાની કરે, નેથી ફરા-
મઝે આસતે આસતે ચાલવા માં-
ડેએ અને જતાં જતાં બેઠુ જણાં
છેલ્લી બે લીટી પાછી ગાયછે. લા-
લારૂપ તેઓની પછવાડે ચાલે
અને તેઓને ગુમ થતાં જોઈ ધ-
ણીય દલગીર થાએ.)

લાલારૂપ—ગીઓ? ઓ જાન કાંઈ જાએય? તારી લાલરૂપ
નેળી સાથે લેતા જા. (જલ્દી રહેય.)

દેખાવ ર નો.

હુદારાઓનો ગોકે.

(ખોરાસાનખાદ મુછનાં આંકડા વાલ
તો તથા પોતાનાં પોશાક તરફ આ
કડથી જોતો દાખલ થાએય.)

ખોરાસાનખાદ—ખોરાસાનખાદ, સું આજ તારો જાપકો?
(હાઈઝ દાખલ થાએય.) જીવાનીનાં ખાગમાં ખીલતી યુ-
લછડીઓ મારી સોહામણી સીકલપર દેવાની બનો જાએ
તેમાં સી નવાઈ?

હુદારૂ—(મનમાં) હં! હં! સું આજ સરદારનો દમાં છે. જે
હસતી તો સેઆવ બદલી તેને ફરી ફરીને જોયા કરેય. (ખો-
રાસાનખાદ આરસીમાં જીએય.) કાગડાનો પાંખ જોવો ખુ-
બસુરત છે ને વલી આરસીમાં જોઈ મરેય! હં! હં!
જીવાનીનાં ખાગમાં ખીલતી યુલછડી! જેરી તો સાહેરમાં
ખપવા માંગતો દેખું. ચાલ હાઈઝ સાહેર હવે ખેત ખા-
જીનો વરસાદ વરસાવ. હં! હં! યુલછડી, ખાગમાં ઊઘી,
કુંડામાં કુદી, આસમાનપર ઊડી, જમીનપર પંડી, રખડી
રજડી, રડી ધડી ધડી. વાહ! શહેરાંન શહેર ધન છે તારા
માતા પીતાને. (પોતાની પીઠ ધોકેય.) આરે ઓ અડગરા
(ખોરાસાનખાદ ફરી ફરીને પોશાક તપાસી જોયેય.) શહેરો
કંઈ એમ કશબણની માફક નખરાં નહી કરે. શહેરતો હું.
જો મારું કપાલ કેટલું શાંકડું છે. શહેરાંન શહેર તેજ
મુરખાઈની માંડે જે મેજ, શહેરાંન શહેર હાઈઝ, જાંખુ યા-
એ જેથી આફતાખનું તેજ.

(ખોરાસાનખાદ હાઈઝને જોયછ)

ખોરાસાન બાદ—કેમ હાફેઝ હિઆ કેમ આયો ?

હાફેઝ—સરદાર સાહેબ જરા થોથો, હું ગુલેશતાનનાં બાગમાં થી બેતબાજીના ગુલ તોડું છું.

ખોરાસાન બાદ—હાફેઝ તારૂ મગજ ખશી ગીઢ્ય. જો બે-તબાજીથી હાથ ઊઠાવ નહીતો તું દેવાનો બનો જશે.

હાફેઝ—પગ ઊઠાજેતો નહો ચાલે ?

ખોરાસાન બાદ—વાર જો. હું આજે કેવો લાગુચ ?

હાફેઝ—(મનમાં) બેહશતીતો આજે લેહરમાં દેખુ. આપ શા-હેબના દેખાવની મુ વાત કર ? જાણે માહતાબ પોતે નીચે ઊતરી આયો, મધરાતે આફતાબ પ્રકાસ્યો, દરોઆના આબ આશમાન પર ઊડીઆં. (મનમાં) બધામાથી સવાસો ટકા ગેપ ! ખોરાસાન બાદ—બશ હાફેઝ. જો આજે ફેટો કેવો બંધા-યોચ ?

હાફેઝ—(મનમાં) હવે એને બનાઈ (મોટેથી) અરે સાહેબ ફેટો ? ફેટો !

ખોરાસાન બાદ—હાફેઝ ગભરાએચ કેમ ? ફેટા પર શંપનો નથી બેઠો ?

હાફેઝ—સાહેબ ફેટો ! ફેટો

ખોરાસાન બાદ—અરે ? એ મું બના ? (ગભરાઈને માથાપરથી ફેટો નાંખી દેએચ.)

હાફેઝ—ઠીક કીધું સાહેબ. હવે ફરોથી બાંધો.

ખોરાસાન બાદ—(ફેટો તપાસી) હાફેઝ પેલી બના કાંહાં ગેઈ ?

હાફેઝ—(મનમાં) હવે થું તાલ લગાડું ? (મોટેથી) સાહેબ તમારા ફેટાનો એક પેચ કાનપર આયોતો તેથી મેં બુમ પાડી.

ખોરાસાન બાદ—તીકત હયાંથી. ખોટી ધડપચ કરી મને વીતમ લગાડેચ.

હાફેઝ—આપ આઠલી ઉતાવળમાં કાંહાં સીધારોચ ?

ખોરાસાન બાદ—તેં કોઈ દાહાડે પાદશાહી દરબાર જોઈચ ?

હાફેઝ—જોઈએ. દરબાર, સરદાર, તબવાર, સવાર.—

ખોરાસાન—વરી તારી ખાંધપૂર બુત આયોની. જો પદશા-
હી દરબાર જોવી હોએતો મારી સાથે આવ.

હાકુઝ—હા સાહેબ. આપરે તથાઆર. દરબારમાં જઈ, પા-
દશાહને શરદાર બનાવી, તેનું તલવારે ફોકું છાંટી, તખ્ત
પર શવાર થઈ જશું.

ખોરાસાનખાદ—અરે દેવાના જલદી કર.

હાકુઝ—ચાલોની સાહેબ આપરે તો તથાઆર છીએ—તમારી
માફક મારે કંઈ નાંચ નથી નાંચવો. પણ પેલા બેત બા-
જનો ગંજતો સાથે લઈ જઈ કે તે જોઈ પાદશાહ
ખુશી થઈ જશે અને મને ધનામ આપે. ધનામ, અકરા-
મ, નાંચ, કાંચ, ઠાંચ.—

ખોરાસાનખાદ—ચાલ જલદી.

(બેઠ જાય.)

દેખાવ ૩ જો.

દખદખા ભરેલી દરબાર.

(ઝોરંગઝેમ, માહુદ, તથા ખીજ દર-
બારીઓ બોલા દેખાએચ. રામ-
સગર નીચલું ગાએલુ ગાએચ.)

ગાયલ.

(સુનો રચુનાયજી ખ્યારે, બીધનસે હોમત ન્યારેની રાહ.)

હરખ નહોં દીલમાં સમાએ, દીલી શહેર રંગમાં નાંહે.—ટેક.

તખ્ત નશીન શહેનશાહો, આપણી શાહજાદીને આહે,

રીકલ તેનોપર મોહી, આજ દરબારમાં આવે.—ટેક.

સુમ કાજે મીજલસ મલી, શેહાદી શાહજાદીનો થાએ,

જુગ જુગ જીવજો જોડું, આબાદી રામસગર ગાએ.—ટેક.

ઝોરંગઝેમ—સું આવા તખ્ત નશીન શહેનશાહોમાથી કોઈને
બી પસંદ કરવા લાલારૂપ નાં પાડે છે, અને સરવેની માં-

ગણી નાંમંજુર રાખેછે ? માહુદ, સેતાખીયો ઝેને મારી
હજુર લઈ આવ. (માહુદ નમીને જાએ) અરે ! કોઈ
કુશમનને પેટની બેટી પેદા નાં પડતી ! લાલા રૂપની ખુબ-
સુરતીનું બેઆંન સાંભળી જાહેંઝલાલી ભરેલાં મુલકનાં
શેહનશાહો આયામતો ખરા, પણ અગર તેમાંથી ઝેકનેખી
પસંદ કીધોતો ખીજનઝેને ઘણું અંમમાંન લાગશે.

(લાલા રૂપ આવેચ તેથી રામચગ-
રો નીચણું ગાએણુ ગાએચ.)

ગાયણ.

(અરે કાંદ ગયા શેહજાહ જાની પેઆરાની—રાહ.)

આવી શાહજાદી, શીનગાર કરી આવી,

નુરયો સેતારાં શરમાવી.—ટેક.

સર કુશવે, હુરે શીકળ જોઈ,

દરબાર અદાથી દીખાવી.—ટેક.

(લાલા રૂપ પાદશાહની પાસે જઈ બેસેચ
તેટલાંમાં રામચગર ગાએણુ ગાયક.)

(મં આહન સીંગ ખીન લગાઈની—રાહ.)

ચીનના શેહનશાહનો, ઝેલચીરે આપો,

માંન આવી તેને, આવકાર દેવો.—ટેક.

ચીનો કાંમ આહેરે લાવો,

લઈ તસવીર શાહની તે આપો.

સંધાં છે રાત્રી, સમજો શાહજાદી,

લાલા રૂપ ચીનપર, મેહરખાન થાએ.—ટેક.

(નોગો પોતાના રસાલા સાથે દાખલ
થાએચ. નોગો ઉઠીને ચીની કામ
તથા આહેની પેટીઓ લાલા રૂપનાં
પગ આગલ નમીને મુકેછ.)

નોગો—અએ હીન્દનાં નુરી સાંહાતાય, તમાં ચીન અને
માહચીનનો ઝલકતો આકતાય તું ઉપર પ્રીદાહ થયોચ અને
તેણે તારે સાફ ઉમદામાં ઉમકુ ચીની કાંમ અને તોફામાં
તોફા આહે મોકલીક.

ઐરંગઝેમ—ચીનનાં શેહનશાહે હમારી ઉપર મોકલેલું હેશાન કીકું છે.

નોગો—અત્યંત ચીન જેવા જાહોજલાલી ભરેલા મુલકનો શેહનશાહ તું નાંમવરની ખેટી ઉપર કુરખાંન યથોચ્ચ એ તારા બુલંદ સેતારાનો નીશાંન છે.

લાલા રૂપ—અએ ખેઅદબ ગુલાંમ, તારા નીચ શેહનશાહેને આશમાંનની બુલંદીએ નાં ચડાવ, અને જાણ કે ચીન તરફ હીન્દનો શેહનશાહ ઐરંગઝેમ ધોકારભરી નજરે જુએછે. જો તારા ઉમદામાં ઉમદા ચીનોકામને લાલા રૂપ આએ આવકાર દીએછે. (લાત મારેછ) અને તારી તોફમાં તોફે અહિતો હીનદુસ્તાનના હોર પણ ચુંગસે નહી. હા! હા! (હસીને) આએ જંગલી ગાંસનાં બદલામાં શેહનશાહજી તો નહી પણ એક બકરીખી મલવી મુશકેલ છે.

ઐરંગઝેમ—ખેટી! ખેટી! જરા મીઠાજ કેકાણે રાખ.

નોગો—નામવર ખાનુ, જરા દરીઆપત તો કરે. આએ હમારા સેહનશાહની સોહામણી શીકલપર તો નજર કરે.

લાલા રૂપ—(હસીને) હા! હા! આએજ પેલો બ્રજકતો આપતાય કે? ચું એનું તેજ? આએ નાંકરજ આકાસી હુરે જીવ આપવા તાદ્દિઆર થાએ! વાહ! ચીનનાં આપતાય કરતાં તો દીલી શેહેરનાં કંગાલ ભીખારીનો શીકલ વધારે સોહામતી દાસે છે!

નોગો—આએ કેટલું અપમાન! એ કેમ ખમાએ? ચીનનો શેહનશાહ એનું વેર લેયા વગર રેહનાર નથો.

(ઐરંગઝેમ લાલા રૂપને સમજાવેચ તેટલાંમાં રામસગર નીચલું ગાએ-
લુ શરૂ કરેછે.)

ગાયણ.

(નોકા જાડું તું મગારી જરા યામ, યામ, યામ, ની—રાહ.)
આખે મીઠાસમાં તારટરીનો ખાંત, ખાંત, ખાંત,
બોજરોગ ખાંત, ખાંત, ખાંત, બોજરોગ ખાંત, ખાંત, ખાંત.

દબ્બા દમાંથી, આવે તેનો સવારી,
આપો તેને ઘટવું માન, માંન, માંન, માંન.—ટેક.

દેવાનો બનો તે, હીનદમા રે આપો,
લાલા રૂપ પર શ્રીદા કરે જાંન, જાંન, જાંન.—ટેક.

(બેજરોગ ખાંન દાખલ થાએછ.)

ઝોરંગઝેખ—(મનમાં) આએ સું તોશન ? હવે એ પોતાનો
રકાસ કરવા આએમ, (હીને ખાનને આવકાર દેએમ
તથા પોતાનો વાસે બેસાડેમ.)

ખાંન—(હીને લાલા રૂપનો નજદીક જાએમ.) અએ ચેહેરે
નમુન શેહનશાહજદી, આગલા જમાનાનાં દાનાંવ દુરવેશો
કહી ગયામ કે ખુબસુરતી લોચુમખકનો શકતી ધરાવેછે અને
જવાન તેમજ જઘ, તવંગર તેમજ મુશ્લેસને પોતાંની તરફ
જેએછ. તેથી જાંણુ આ હસતી પુતલી કે તારી ખુબસુરતીનું
બેઆન સાંભલી દેવાનો બની હું હયાં આપોમ અને
જવેદાન સુધી તારો શરમાવરદાર થઈ રહેવા તઈઆરછુ,

લાલારૂપ—(હસીને)અએ બુજરોગ પેદર, આગલા જમાનાનાં
દાનાંવ દુરવેશો એવું પણ કહી ગયામ કે મુરખાઈ ધણાક માણ-
મને આંધલા બનાવી દીએછે અને તેઓનાં નખલા મનપર
મિટલી હકુમત ભાગવેછે કે તેઓને પોતાંની ખામીથી નાંવાકેશ
રાખો, ધનિત જોવાએ, અને બુજરગીને એમ લાગે એવા
હિમકાઈ ભરેલા કામ કરાવેછે.

(આખી દરબાર હસીપડેછે.)

અશ્વસોસ છે કે તમે બોજરોગની નજર ઉગાડવાનું કાંમ
મુજ નાદાંનનાં સરપર આવી પડીઉમ !

ખાંન—શુ ? આએ નાદાન મારી મશકેરી કરે ! હા ! દાનાંવોનું
દાહાવણ તેઆરજ ખરૂંકે એક મોટી ફાજ લઈ આવી હીન્દને
તારાજ કરે અને આ તુંડી ભરેલી ઝોરતને તાબે કરે.

(ગુસ્સામાં આવી ખાંન જાે રહેમ અ-
ને તરતજ અંદરથી શંખીઆ બંધ
ધાંટ વાગેમ.)

લાલારૂપ—આ ગોગાટપરથી માલમ પડે છે કે, વલી કોઈની શત્રુની નજીક આવી લાગીય. હા! હા! સું આમ્મે શેહ-નયાહોનો રક્ષા બનેય! અરે પેલો સ્વપનો—

ત્રિમબક, અને કેટલીક ખુબસુરત ઓરતો હાથમાં વાવરા તથા ગાંઠ લઈ દાખલ થા-
એય અને લાલારૂપની આશપાશ આ-
વી જાએય.)

ત્રીમબક—ચિહરે નમુન શેહનશાહની જે નજરાલું હમે તા-રા પગ આગલ ધરીલુય તે કબુલ રાખ, શબખ તેમાં ઘણા બેમુલાં લાલ છે અને તે કાશમીર જેવાં જાહોજલાલી ભરે-લાં મુલકના શેહનશાહ મોકલીડે છે.

લાલારૂપ—બસ તારા બેમુલાં લાલને હું ધોકારૂય અને જાગુકે ખજાનાને ખાતર લોંડીઓ માફક ચેહુરેનમુન શેહનશાહ જાડીઓ વેચાતી નથી.

ઔરંગઝેબ—બેટી તુંતો રૂવ ની બનીય. શું આવો ખજાનો પા-છો મોકલાએ, અને આવા દબદબા વાતા શેહનશાહની માં-ગણી નામંજૂર કરાએ?

લાલારૂપ—એવા ખજાનાંની હું કસી પરવા નહીં રાખી અને કાસમીરની માંગણી નામંજૂર કરેય.

(ઔરંગઝેબનાં હોકમથી મા-
હુદ ઉડીને ત્રીમબકને સમજા-
વેય અને બેસાડેય.)

ઔરંગઝેબ—(તાજુબ થઈ) એ કોણ ?

(ખોરાસાન બાદ હાથમાં રંભુશી-
ગકુ લઈ હાફેઝની સાથે દા-
ખલ થાયછ)

ખોરાસાન બાદ—હું. મારા કાંમની તુરાઈ હું પોતે કુકુય.

હાફેઝ—(બગનમાંથી પોયો કાઢાડી.) અને હું હાફેઝ સાહેર બેત જોડી હું પોતેજ ગાઉય.

ઔરંગઝેબ—બોલ, બે અદબ તારું નાંમ સું છે, અને શા કાંમસર હયાં આવવાની તે હીમત કીધાય?

હાફેઝ—(મનમાં) વાહ ? નાંમ, કામ, શહેરની શહેર થવા માંગીય. (મોટેથી) નાંમવર શાહ, નાંમ માફે શહેર હાફેઝ, ને ખેત બાજુ છે માફે કાંમ. જુઓ આંખે ખે તબાજુનો ગંજ. (પોયો દખાડેય.)

માહુદ—આંખે હેમક તુને કોઈએ સવાલ કીધો નથી વાશતે અદબથી ઉભો રહે.

ઝોરંગઝેય—ખોલ તું સું માંગિય ?

ખોરાસાનખાદ—બુલંદ બખત શાહ જરા ધીરજ પકડી મા રો હેવાલ સાંભલો.

હાફેઝ—હં. હવે હાફેઝ શહેર નાડેલું ગાંધેય મત્રાવો.

ગાંધેય

(મયતો ખે હાફેઝી ગબર જવાનની—રાહ)

ખોરાસાનખાદ—સરદાર સુરો ખોરાસાનખાદ નામ,
લુટ કાટને ચોરી હમેશ માફે કામ.—ટેક.
મુસાફરને લુટી ખીશા કરેછ તામ,
સુરા સાથીઓને આપુછ હનામ.—ટેક.
સરવેનો હું મુખો જંગલનો રાજ,
મોજ મજહ કરેછ સુખો શામ.—ટેક.
શેહરને જંગલનાં ખે શેહનશાહ,
ચાલો ઊઠાવીએ શરાબની જામ—ટેક.
લાજા રૂખનો આપો ખોરાસાનને હાથ,
શુભ શાહદીનો મત્રાવો હીંગામ—ટેક.

ઝોરંગઝેય—નીચ ગુલામ, એ તું શું બકેય ? નીકલ હયાંથી નહીતો તારી શેખીને સાફે તારે સર તનથી જુદુ કરવા-માં આવશે.

ખોરાસાનખાદ—સું ? મારો માંગણી નાંમજુર કીધી ? મને-અપમાન લગાડયું ! મારી આખર બીધી ! જાંણુ ઝો શાહ કે એક દાહાડે તુંને પસતાવું પડશે. ખોરાસાનખાદને અપમાન કરી તું કાતી નહીં જશે. કીનાનાં શેહરથી દીલી શહે

રને ધુળવસ, લુટસ, ચોરશ, લેશ તારૂં રાજપાટ, તારો જનનાં
અને પછી લાલા રૂપને કરસ હાય.—

હોફ્રેડ—ખેતબાજી રમી તોડશ હું ગુલેશતાનનાં ગુલ,
આકાશની બુલંદોએ પોંદચી હાય કરસ નાંજુક આ કુલ.
(ખેડ જાએચ.)

નોગો—(બાહર આવી) હમારા શેહનશાહના ખોદ્ધી આખું
હીંદ કાંપશે. (રસાલા સાથે જાયછે.)

ત્રીમખક—અલખત કાશમીરખી કીનો લેયા વગર રેહશે નહી.
(રસાલા સાથ જાએચ.)

ઝૌરંગઝેબ—એક ધડીમાં હોનદુસ્તાનપર કેટલા જણા ખડા
યઈ ખેઠાય ? વાર. જોઇએ હવે કોણ આવેચ.
(ફરામઝ ગવૈયો ખની દાખલ થાએચ.)

ફરામઝ—હું.

લાલારૂપ—(મનમાં) અરે આએ સુ ! એતો પેલી પરીનાં
એલમને જોરે જે શખશની શીકલ મારા જીગરની તખતી-
પર કોતરાઇ રહીય તે ખુબરહ જવાંન ! હા ! તેજ શીકલ !
તેજ અવાજ !

ઝૌરંગઝેબ—અએ ખેઅદખ બોલ સું માગેચ ?

ફરામઝ—એક મીશકીન ગવૈયો ખુબસુરતીની પરી આગલ
ગુકાણુપર પડી તેણીનો ફરમાંખરદાર થવા આહિચ. અને
અગર તેણીની આએશ હોએતો તે ગાવાને તખઆર છે.
(સારંગીપર હાય ફેરવેચ.)

માહુદ—એ સુ હયાં તોફાન મચાવીગય !

ઝૌરંગઝેબ—આએ કેટલી ખેઅદખી ! ઉક. અગર હીનદની
શેહનશાહજીનો હાય મેલવવાનું તું ગુમાંન ધરાવતો
હોએતો તે વાત દેવાનાંપણાંની હદથી બાહર જાયજ !

ફરામઝ—અલખત હું માંગણી કરવા આયોચતો ખરો.

લાલારૂપ—હા ! આથી આ જીગરમાં કેટલી ખુશાલી પેદા
થાએચ !

ઝૌરંગઝેબ—ચુપ બેઠી !

માહુદ—સુ? એક નીચ ગવૈયો આટલુ યુમાન ધરાવે!

કુરામઝ—નહી હું ખીજને શરૂ અરજ યુજરવા આપોય.

લાલારૂપ—કમખખતી!

કુરામઝ—બહુકરીઆ જેવા જાહોજલાલી ભરેલા મુલકનો જવાન શેહનશાહ—

લાલારૂપ—(મનમાં) હા! એની માંગણીતો પરીએ મંજૂર રાખવા ફરમાંવીગય. એ શું જરમ? કેટલી તાજુખી ભરેલી વાત.

ઐરગઝેય—તેનાં એલચીએને અંદર ખોલાવ.

(કુરામઝ જઇને થોડાક છોકરાએને તથા નેમુને ને સાયલહ આવેય. તેઓ ગાએ છુ ગાતા દાખલ થાએય)

ગાએલ.

(કમ લેન લોડ ફિલ ધો ફોલોંગ બાઉલની અંગ્રેજી રાહ.)

માહુત માંગે લાલારૂપ તાહારી, બહુકરીઆનો શેહનશાહ-
દુખીએ દરદી, (૩.)

રજવ ઈસ્કનો રે ગાહ.

માહુત માંગે લાલારૂપ તારી.

જર જવેહરાત માસુકને, નહીં તે નજર કરે,

માહુત ખરી તેની, (૩.)

જાંત વું હમુર ધરે.

માહુત માંગે લાલા રૂપ તારી.

લાલારૂપ—અગર જવેહરાત નહીં તો. તમારા શેહનશાહે મારે સાર શું નજરાંલુ માકલીઉંય?

નેમુને—(નજદીક જઇ) નાંમવર ખાંનું, બહુકરીઆનાં શેહન-
શાહ તરફથી માહુતની નીશાન, આ ગોલાખ, માહુતની પરી વુંને નજર કરે છે.

લાલારૂપ—સું? નજરાંલુમાં એક યુલાખનું કુલ!

કુરામઝ—અને પાકીંજેહ પ્યાર.

ઐરંગઝેબ—અમે એમણો, તમારા શેહનશાહે તમોંમ હીન્દને મોહકું અપમાંન આપ્યું છે.

માહુદ—અમે દેવાનાંઓ, ગોલાબનાં કુત્રી સું શેહનશાહનદી મલતી હશે !

કુરામઝ—તાંમવર શેહનશાહ, તું ખાવીંદની ચેહેરેનમુન બેઠીની તમ્બીર જોઈ હમારે શેહનશાહ દેવાનો બની ગયોછ તેથી એક દાનાવ દુરવેશે રમલ નાંખી એવું ફરમાવ્યું હતુ કે આમે રીતે મોહબતની પરીને હાથે ગોલાબ, જો ખરી મોહબતની નીશાન છે, તે લાલારૂપને આપવાથી એઓ બેઠનો મેલાપ થશે અને શાહની ખીમારીનો અંત આવશે તેથી હમો હયાં આપાય.

ઐરંગઝેબ—એ વાત તદન ગલત છે.

લાલારૂપ—કારનનાં બળના કરતાં આમે સાદુ કુલ મને બહુ વાહલું છે

ઐરંગઝેબ—પણ તે કંઈ પણ નજર નહીં કરતો.

લાલારૂપ—અગર જોઆરે તે પોતાનું આપું જગર આપેછે તેઆરે તુકડાની સા સાર આશા રાખીએ ?

કુરામઝ—(પુત્રી થઇ) નેક બાંતુ, સું હમારી માંગણી તું મંજુર રાખેય ?

લાલારૂપ—(તેની તરફ મોહબત ભરી નજરે જોઇ.) તેથી તુ ખુશી થસે ?

કુરામઝ—અલબત. અગર તું તેની ઉપર મોહબત દોડાવશે તો મારી ખુશાલીનો પાર નહીં રહેશે.

લાલારૂપ—(મનમાં) આમે સું તલેસમ ! હું આમે ખુબ રહ જવાનને દીલોજાનથી ચાહુય પણ એતો બહુકેરીઆનાં શેહનશાહની ભલામણ કરેછે. અરે આમે જગર એવું કેહય કે એ માંગણી કબુલ રાખ, એથીજ તું શદાની સુખી રહેસે.

ઐરંગઝેબ—બેઠી જરા દરીઆફત કર.

માહુદ—નામવર બાનું, ગરીબાઇનોતો જરા વીચાર કરો.
કુરામઝી—બુકેરીઆની તીજોરીમાં ખજાનાની ખુટ નથી,
અને જે કોઇ હમારા શેહનશાહને અપમાન લગાડશે તો
તેને શાહ આગે તેજ શમશેહર તઇઆર છે. (કુરામઝી
તલવાર ખેંચે.)

ઔરંગઝેબ—(ચુસ્ત થઇ.) કેમ ?

કુરામઝી—મુજ કમતરીનને માંફ કરો !

ઔરંગઝેબ—મેટી, અગર તારી ખુસી હોયતો હું પણ બુકેરીઆના સેહનશાહની માંગણી માંગુર રાખું.

કુરામઝી—રોશન તાલેના શેનશાહ, મારા મુરખી તરફથી હું તું નામવરનો ઉપકાર માનુચ. અગર તુ નામવર હમારી ઉપર મેહરબાંન થયોચ તેઆરેતો શાહજાદી શાય હયાંથી કુચ કરવાની હમુને પરવાંનગી આપ.

લાલારૂપ—હા. તારી શાય આવવા હું રાજી છું.

ઔરંગઝેબ—મેટી, જાહે હોય તાહ શુખી રહેજે. (દરબારી-આને) જાઓ શાહજાદીનો શામન તઇઆર કરાવો.

(લાલારૂપ ઔરંગઝેબને ગળે વલગે.)

ગાયણ.

(કાંઠરો સે બલબા મોરાની રાહ.)

કોરસ.....પડીએ છુટાં હવે સઉ,

લાલારૂપ } તમને સલામ !
તથા }
કુરામઝી.. }

માહુદ.....યત્રદાનું લઇ નામ ! પડીએ છુટાં હવે સઉ—

લાલારૂપ...પ્રીય પેદર તુંથી રજા રે હું આહું,

યાદ કરસ સોખ અને સાંમ.

કોરસ.....પડીએ છુટાં હવે સઉ.

લાલા રૂપ...દીલીને સલામ,
માહુદ.....યત્રદાંતું લઈ નામ.—પડીએ હવે છુટાં સઉ.

માહુદ.....શાહજાદી સાથ જઈ સહી સલામત,
પોંહ્યાડસ તેને રૂ મુકાંમ.

કોરસ.....પડીએ છુટાં હવે સઉ.

લાલા રૂપ...મેહલને સલામ,
માહુદ.....યત્રદાંતું લઈ નામ. પડીએ છુટાં હવે સઉ.

ઝોરંગઝેબ...રજા છે મારી ખેટી સદા સુખી રહેલો,
નાંમ મેલવલો મુમ કરી ધાંમ.

કોરસ.....પડીએ છુટાં હવે સઉ.

લાલા રૂપ...વતનને સલામ,
માહુદ.....યત્રદાંતું લઈ નામ.—પડીએ છુટાં હવે સઉ.

ફરામઝી.....દીલદાર છે દુઃખી, દરદ દે કરો,
જાંત પડશે વીલમનું ધાંમ.—

કોરસ.....પડીએ છુટાં હવે સઉ.

લાલા રૂપ. }
તથા } તમને સલામ.
ફરામઝી }

માહુદ.....યત્રદાંતું લઈ નામ.—પડીએ છુટાં હવે સઉ.

લાલા રૂપ....સલામ ! સલામ !

(પરડો પડે.)

અંક ૩ જો—દેખાવ ૧ લો

હુરાશોનો ગોફો.

(ચોરો વીખરાધને સુતેલા દેખાયછે.)

હાફેઝ—(અંદરથી.) અરે ! બધા કાંઈ મુઝાં ? (દાખલ થઈ)
તમારે સતીઆનાથ જાએ લાંબા ટાંટીઆં કરી સુતાય
શાના ? આએ જમાદાર શાહેય તો ખીલાડાની માફક ગો-
હરેય ! અરે તમારે નખોદ જાએ હવે ઉઠો ! વાહ ! જા-
ણે કંઈ શાંભજતાજ નહીં. બધા ખેલેસ્તમાં મુકામ કરી
શુતાય. પણ તમારા કાંતમા કકડાવીને ગરમાં ગરમ સીસું
નામી, બ-એ પગે કુદાવીને તમુને બધાને દોજખમાં મોકલુ
તેઆરેજ હું હાફેજ શાહેર ખરો. પણ સખર ! (મોટેથી)
દુશમન ! દુશમન ! સરકારના સીપાઈ ! ઉઠો ! અરે જાન-
દી ઉઠો ! ખાંધી ઢાલને તજવાર, મારો દુશમનને માર.
(બધા ચોરોની ઉંઘ ભાગી હોય એવું જણાએય અને
તેઓ “ ઉંઘ ઉંઘ ઉંઘ ” કરેય, હાફેઝ પોતાની પીઠ થોકેય)
સાખાસ હાફેઝ. કેહવી સરસ તાલ લગાડી !

૧લો ચોર—(જરા ઊઠી આંખ ચોલીને.) હાફેજ શાહેય દુશ-
મનને મ-મ મારો ! (અવાચી ખાયછે) હું તો કની તે જરા
પ-પ-પોહડી ઊઠું. (પાછો સુઈ જાએય.)

૨જો ચોર—(૧ લાની માફક ઊઠીને,) ભાઈ ઊઠો. (અવાચી
ખાયેય.) દુશમનને મ-મ મારો. (પાછો સુઈ જાએય.)

૩જો ચોર—મારો મારો. જોયા શું કરાય ? (અવાચી ખા-
એય ને ગાએય) “ પોઠી જરે પેઆરા મારા પોરકા રે તુ
પોઠી જા પેઆરા પોરકા. ” (સુઈ જાએય.)

હાફેઝ—આએ અશીમીઓતો મારે માંથેના મલીઆં ! વાહ !
આએ લેહરીનોતો સખે જીવ જાએય. (લાત મારીને ગા-
એય.) “ ઊઠી જરે લેહરી મારા દેડકા રે તુ મેઠી ખા-
લેહરી દેડકા. ” (બધાને લાત મારી ઊઠાડેય) ઊઠો.

બધા—જુલમ ! જુલમ ! સુ જરા આશાએશખી નહી મલે ?

હાફેઝ—જાઓ ! તમારે કાંમે વજગો, શરદાર આવે તેઆરે તમારી વાત. (બધા ચોરો જાએચ) કોઈ સાંભલેચકે. (કરો કરીને જાએચ) ઓ મારો હીન્દા ! તારો ને મારો, નહી મારોને તારો મેલાપ કેઆરે થશે ? આવ આવને તારા દીલદાર હાફેઝને ગોડમાં લે (મોટેથી) માસુક ! માસુક ! દેવો, જીનો, પરીઓ, હુરો, મારી મનમેહન માસુકને લઈ આવો.

(તરતજ જમીન ફોટેચ અને તેમાંથી એક દરમણો દેવ હાથમાં સાંપનો ફટકો બધ નીકલી આવેછ.)

ઓહ ! બાપરે ! આએ સું બલા એ આફત ! માંફ કર બાપુ !

દેવ—ઓહ ! બોલ સું માંગેચ ?

હાફેઝ—ઓ ખુશસુરતી ભરીઆ શીરેસ્તા, માંફ કર તારે પગે પડું, બાપુ તારું બપ્પતાવર પગલું હયાંથી દુર કર. (જમીન પર પડી જઈ) બોદાને ખાતર માંફ કર. (એક ભયંકાર વાંદર બીજી બાજુએથી નીકલી આવેચ અને આંખ બંધ કરેચ તેટલાં દેવ ગેબ થાએચ) ઝીઓ કે ? વાહ ! ના-પાક સેતાન દુર થયો ખરો (વાંદરની બાજુએ નજર કરી) ઓ ! આએતો બીજી બલા સાંમે આવી ઉભીછ (પાછો પડી જાએચ અને આંખ વીંચેચ.) જુલમ ! આફત ! બલા ! કમખખતી ! શરદાર ! ખોરાસાનખાદ ! મુઓ. સર દાર ! મુઓ !!

(વાંદર ગેબ થાએચ. ખોરાસાનખાદ ગુસ્સામાં દાખલ થાએચ.)

ખોરાસાનખાદ—કીનો ! કીનો ! હા ! વેર સેવાના વીચારથી મારું લોહી તપી આધુંચ.

હાફેઝ—ખોરાસાનખાદ, સરદાર મુઓ !

ખોરાસાનખાદ—કેમ હાફેઝ ખુશો કેમ પાડેચ ?

હાફેઝ—ભુત રાજ હવે માફ કર, વાંદરની શીકલ છોડી હવે
ખોરાસાનખાદ બની આપોછ પણ હું તારી તરફ નહીં
જોવાનો.

ખોરાસાનખાદ—અરે બેઅકલી ઉઠ. ભુત ને વાંદર કોઈ નથી.
(હાફેઝને ઉઠાડેઅ.)

હાફેઝ—પેલો વાંદર ગીઓકે? હવે પેતમાં ઠંડક પડી.

ખોરાસાનખાદ—ચાલ, હેમકાઈ નાં દેખાડ. જો કીનો લે-
વા તૈયાર થા.

હાફેઝ—ચાલો. લઈએં દુશ્મન પર કીનો, ફાડીએ તેઓનો
સોનો, ને વળી હાડકાનો કરીએ ખીમો. સાખાસ હાફેઝ
સાહેર, જીવતો રહેજો.

ખોરાસાનખાદ—ચાલ હીન્દનાં શેહનશાહ ઓરંગઝેબપર
કીનો લેવા સાર સરવે સાથીઓ સાથ આપણે મસજત
કરીએં.

હાફેઝ—ચાલો. તમે આગલ ચાલો પછી હું હીંમતથી પછ-
વાડે આજિંઅ.

(બેઝી જાએઅ, અને લાલા રૂખને ફ-
રામજી દાખલ થાએઅ.)

ગાએણ.

(બ્રમુમે રોને લગેની રાહ પર)

લાલા રૂખ—દલગીર કેમ દાસેછ, અએ ખુબરહ જવાંત,
ચેહરો પડયો જરદ, દેખાએ દુખનો નીશાંત.

ફરામજી—અએ શાજદી હુરોની, રે સીધાં શરતનાં ત્રાડ,
વફાદારીપર થઇઅ, મોહબત હવે સવાર.
બજવા કાંમ શાહનુ', થયોતો તુરત તૈયાર,
મુરાદ બર આવવે, રહ્યો દુખનો નહીં ખાર.
જીગર જલેછ હવે, થયોઅ હું જાગરો હેરાંત,
દંખ દુખનો ન સોસોએ ત્યારે ખોલુંઅ જીવાંત.
સુંદર તારી સોકત જોઈ, નીકલ્યોઅ આ જાંત,
ધજત, આખર, ધમાંત, કરૂંઅ તું પર ફર્યાંત.
દુખી મારો હાલ જોઈ, યા ગુલામપર મેહર્યાંત,
યાતો શમચેહર લઈ, મુજનો જલદી લે જાંત.

લાલા રૂપ — (ગુઠાણ પર પડી બાંદગી કરતી હોય તેમ)

રે ખાવીઃ ખલકનાં, અમ્મે શેહનશાહે જાંહન,
હોંમત લોંડીને બક્ષી, યા તેપર મેહરખાંત.
(ઉઠીને)

ઓ ખેઈમાંન, ખેશરમ, બદલવસ જવાંત,
ખોદાઈ ખોફી કાંતી, ચુપ રાખ જુખાંત.
બનને જાંહનમાં પડેચ, ખેવફાઈપર લેયાનત,
તજ બદવીચાર તમાં, પાખ રાખ દયાનત.
ગર શીદા તું થયો તો, મુજ પર ઓ નાંદાન,
તો કેમ નહીં કીધું તેનું, દરખાસ્તમાં ખેઆંન.
તાજવાર શેહનશાહ મેલી, થતે તારી મોહરદાર,
આ સીકલ પર છોડતે, વતન ને ધરખાર.
કોલથી બાંધાઈ હાલ, બનીચ તારા શાહની બાંદી,
ખેવફાઈ કદી ન કરસે, હીન્દની શાહબદી.

(લાલા રૂપનાં સખુન સાંભલી ફરામઝ
છેલે હસી પડે છે.)

(કાંઈ ઘડી ન વસલકી આઈ તમામ રાતની રાહ.)

ફરામઝ — રે શીરેસ્તાઈ ખસલતની, નાર વફાદાર,
આફરીન હોજો તુંપર, હજરો હજર.
દેઆનત તારી શામી, નેક તારા વીચાર,
પાખજે દામાન તારી, પાકીજે પેઆર.
આજમાએશ કરવા, મેં ખોલીતી જુખાંત,
મકર ભરી ખોલીથી, ઉઠાવું તોફાંન.
ફતેહ તારી થઈ રે સચાઈનાં જાંન,
તકસીરની તોજેસ કરેં યા મેહરખાંત.

(ફરામઝ ગુઠાણ પર પડી લાલા રૂપને નમસ્કરે.
ફરામઝના આવા સખુન શાંભલી લાલા-
રૂપ, જે ફરામઝને દીલોજનનથી આહિચ
તે નાસીપાશ થઈ જાએચ અને વીચાર
કરતી ઉભી રહેચ અને ગાએણ પૂરેં થ-
વાબદ ફરામઝને હાથ પકડી ઉડાડેચ.)

લાલા રૂપ—(તેજ રાહ)

ફરેખ રમ ચાહે તેમ, છું નસીબને આધીન,
લાલા રૂપ રાખસે, એકજ રે આકીન.
ગર તારા શેહનશાહની મેં જોઈ નથી સીકત,
દીન મારું કેહજે કે, મઉ થસે સફલ.
ગેળી બસારતથીજ, રાખીછ માંગણી મંજુર.
એશ આરામથી છે, ભવીશ્ય ભરપૂર.

(છાંડો લંગરવા મુરખ મોરી બાંધરીની રાહ)

પ્રશ્ન—આપી શેહનશાહનાં બખ્તે ખરી ચારીરે,
મલી નેક નારો, નાંમ વફાદારી રે.—ટેક.

ઉંચી ઓલાદ, માહતાખી જોનો મુખડો,
તારીફ બલક ગાએ રે.

આફરીન, આફરીન, આફરીન રે,
આકાશી હુરે, સરમમાં પડે બારી રે.—ટેક.

(કોઈ ઘડી ન વસ્ત્રકીની રાહ)

માહુદ—(અંદરથી)

અરે કાંહ ગુમ થઈ શાહબદો ઓ પાર,
નીશાન તેઓનો આપો, થયોચ હું બેનર.

પ્રશ્ન—એ કાણ ?

લાલા રૂપ—પેલો ટકટકીઓ માહુદ.

પ્રશ્ન—હા. સાંભિથી તે હાંકતો હાંકતો આવેછ.

લાલા રૂપ—ચાલ વરી તેનું ઠાહું સર થવાનું—

માહુદ—(અંદરથી) એ લોક કાંહ ભરાઈ બેઠાંચ ? (દાખલ થઈ.) અરે તમે તો હયાં મજેહ માશાય ને હું તમારે વા-
સ્તે શીકર કરીઆ કરતો હતો. નાંમવર બાંનું, હયાં આવ-
વાની શું મતલબ ?

લાલા રૂપ—બસ નામવર બાંનુંની એવીજ મરજી થઈ હતી.

પ્રશ્ન—હવે બુધા ચુપ રેહ. (માહુદનાં બરદાપર થબકાક મારેચ.)

માહુદ—(તલવાર ખેંચી) નીચ ગુલામ, કેટલી બેઅદબી કરેચ ! ખડેલા પગ ગલીચા સુધી !

લાલા રૂખ—માહુદ મારે ખાતર એને માંફ કર.

ફરામઝ—નામવર ખાનું, જો કે હું ઓલાદે નીચ છું તોપણ, નાંહીંમત નથી તેથી લડવા તબ્દ્દાર છું.

માહુદ—પણ નહોં એવા નીચ સાથ ખરોખરી કરવી સારી નહીં-
તેથી નાંમવર ખાનું, તારી આએશ મુજબ હું તલવાર મે-
આનમાં નાખુંચ, પણ કોઇ વખત જો કામ પડીયું તો પ-
છી—(તલવાર કાઢીને ભપકામાં ફેરવેછ. તેવામાં ખોરાસાન-
ખાદ નાંગી તલવાર લઇ દાખલ થાએચ.)

ખોરાસાનખાદ—ચાલો. ખોરાસાનખાદને તાપે થાખો નહીંતો.—

ફરામઝ—અએ દેવાનાં, તું 'અકેચ શું ? અકલ કાંહ ચુંમ થ-
ઇ ગેઇ ?

ખોરાસાનખાદ—ચુપ !

માહુદ—(તલવાર નાંખી દઇ) કમબખતી !

ફરામઝ—અએ બુખખ, શેતાખીથી તારી તકસીરની તોજેશ
કર નહીંતો તારા હાડકાંનો ચુરો કરી નાંખસ.

ખોરાસાનખાદ—હાફેઝ !

(હાફેઝ દાખલ થાએચ.)

હાફેઝ—આયો શહેબ. (જોઇને.) અ ર-ર-ર ! હિન્દ નહીં
મલે ! ત્યારે તો આપરે તો કંઈ જાણુતા નહીં

ખા. (કાંનપર હાથ મુકેછ.)

માહુદ—(ખીહને) ઓ ખાપરે ! હવે તો બે થયા.

ખોરાસાનખાદ—ચાલો. સાથીઓ કાંહ મુંઆ ?

(ચારો દાખલ થાયછ.)

૧ લો ચોર—શું હોકમ સરદાર શહેબ ?

૨ જો ચોર—મોલો બધાંને કાપી નાંખીએ ?

માહુદ—(ખોરાસાનખાદ આગલ ચુંકણ પર પડીને) સરદાર
માંફ કર. મારો કંઈ વાંક નથી. હું તારે તાબે છેઉં.

પ્રરામઝ—હીચકારાનાં સર પર લેઆનત પડજો! અએ મુજીએ ચાલો, હું તમને કેવી સીકસતે પોંહ્યાકુંચ.

(સડાઈ થાએચ. ખોરાસાનખાદ લાલા રૂપને પકડેચ. લાલા રૂપ તકડીઆં ખાએચ. ફરામરઝ બધા ચોરો સાથે લડેચ અને માહુદ જમીન પર ચતો પાત પડી જાએચ.)

લાલા રૂપ—કોઈ મદદ કરો! મારા બચાવ સાર કોઈ હાય લંબાવો.

પ્રરામઝ—હા! હું આએ શું માંભયુચ? વલ્લું નખોદ!
(પડી જાએચ.)

માહુદ—કોઈ મને નાં છેડતું. જો બાપુ તારે પગે પકું.
(ચોરો ફરામરઝ તથા માહુદને પકડેચ અને બેઢિની સાંભે તલવાર ધરેચ.)

પ્રરામઝ—યુવવદન સહેનશાહજીવી છેલ્લી સજાંચ?

લાલારૂપ—કમબખતી!

ખોરાસાનખાદ—હા! હવે લાલા રૂપ મારી થઈ ખરી. શા થીએ કતેહનાં નગારાં વળડો.

નેમુને—(એકદમ નીકલી આવી.) સખર!

ખોરાસાનખાદ—એ કોણ!

નેમુને—અએ નીચ યુત્રાંચ, યુઠાણુ પર પડી તારા યુનાહની માંશી ચાહ. શું? નહીં. ઠીક. (જલદુછ લાકડી ફેરવેચ જેથી જમીનમાંથી તેમજ આશમાંન પરથી દરામણાં દેવાનું લશકર નીકલી આવેછ. તેમાં પેલો વાંદર પણ દેખાએચ.)

હાફેઝ—ઓ બાપરે! પેલો દરામણો દેવ અને વરી પેલો સતી આનાથ ગીઓ વાંદર! અરે હવે કાંહ નાંસું?

(ખોરાસાનખાદ અને હાફેઝ નાસી જાએચ. દેવો બધા ચોરોને પકડેચ.)

લાલા રૂપ—હા! આપણા બખતે ચારી આવી.

માહુદ—આપરો જાંત બચ્યો! સુકર ખોદાતાલાનાં!

પ્રરામઝ—માંનો આએ શીરેરતાનો ઉપકાર.

(લાલા રૂપ, ફરામરઝ, માહુદ, તથા દેવો નેમુનેને નમેચ.)

દેખાવ ૨ જો.

જંગલ.

(ખોરાસાનખાદ દાખલ થાયછ.)

ખોરાસાનખાદ—(વીચાર કરતો કરતો.) એક વખત તો હું નાંસોપાય થયો—મારી તમામ મેહનત ફોકટ ગેહ! પણ કંઈ નહીં. એનો બદલો ખોરાસાનખાદ લેયા વગર રહેસે નહીં. તાલમેલ કરી એ લોકને ખીજી વખત ફસાઉં, અને પછી લાલા રૂપ મારીજાશે. હા! લાલા રૂપ! અરે એ નાંમ જ મને દેવાનો બનાવી નાંખેય! એવી હસતી પુતલીને હું હાથ નહીં કરું તો માંરે જીવતર શું કાંમનું! (વીચાર કરેય) હા! ઠીક તાલ હાથ લાગી. હવે એપર અમલ કરું અને પછી લાલા રૂપને બગલમાં લઈ અમન અમનમાં દાહડા યુજાડું. (બપકામાં જતો રહેછ.)

દેખાવ ૩ જો.

લાલારૂપની મુસાફરી.

(મોતીનો તલાવ. અને તેનો આસપાસનો દેખાવ)

(લાલા રૂપ મોહિલીઓ સાથે ખેડેલી, ફગમર્જ પાસે ઉમેળો, અને માહુદ હુકો પીતો દેખાએય.)

ગાએણ.

(સજન મુખડા બતજા જરેનો—રાહ)

પ્રશમર્જ—આદમ કીરતી, શહેબની ગા રે,
પુદરત ખીલી નશીઅત કરે.—ટેક.
તલાવ મોતીનો મનમોહન,
સુગંધી ફુલોનો રે અમન,
ચાંદ, સુરજ ને, આએ ગગન,
જોઈ રખનો દાસ યારે.—ટેક.
ખલક, ફલક, તેને આધાર,
સેતારાઓનો તે સરદાર.
પેદર, માંદરને, તેજ તારો યાર,
ખરાં દીલથી તેને ચાહ રે.—ટેક.

લાલા રૂખ—વાહ ! અફરીન છે ફરામઝે તું પર, તારા ગાએણુ પર અને તારા હલક પર ! તે રેહમ દોલ કીરતારની કીરતી ગાવામાં મશયુલ રેહવું એ જેવું ખીચુ સુખ થું છે ! બદ અશતતનાં મરદાને તે શાહેબની સેવા બજવાને કરાહીઅત છુટે છે પણ નેકીના યારને તો કરાહીઅતને બદલે બેહદ ખુશાલી હાંશલ યાયછે ; અને વલી ન્યારે ગાએણુની હસતી પુતલી આદમનાં આએ સુભ કામને મદદ આપેછે, તેઆરેતો દુનીઆની શધલી જન્નલ વીસરી જઇ તે ખુખીવંત ખાવીંદનો હરપલ નોકરી કરવાનાં અને બેધડક નેકીની રાહ પકડવાના એઆલથી ખુશાલી જીગરમાં સમાંતી નથી. આહ ! ગાએણુ ! ગાએણુ ! ગાએણુની લેહજત શરાબ અને શરબતથી જેઆદ છે. ગાએણુની નાંજની એવીતેદ હીકમતબાજ છે કે પોતાના મનમોહન શરોદોનો લેહજતદાર શરાબ પાઇ આદમનાં કાંનને પોતાનાં હમેશનાં નકર કરી રાખેય, એટલુંજ નહીં પણ વલી ઉંધનો પરીની રશવત લઇ પોતાનાં નાંજ નખરાંની જનજીરમાં આપરી નીરદાસ અશમને પકડી ઉંધના બાંદાંઓને સવાધીન કરેછે. કેમ માહુદ તારો થું વીચાર છે ?

માહુદ—નામવર બાબુ, એ ગાએણુ કંઈ મને પસંદ પડીજ નહીં.

(લાલા રૂખ હસી પડેછ.)

ફરામઝે—(નમીને) જેમ બંદેનવાજની મરજી.

ગાએણુ.

(કહું કયા ફલકકા સવાયા હું મે ની રાહ.)

લાલા રૂખ—ફરામઝે, પાછી ખોલરે, શીરીન તારો જીખાંત, તારા શેહનશાહનાં મેહલનું કર એઆંત.

પ્રરામઝ—શુભાંત કેઈ કરે, તે મહેલનું રે બેઆંત,
 બાગે બેહસ્ત તે, યા ખરૂં છે પરેસ્તાંત.
 મોહરાષ શેહનશાહની, તેથી છે આજ,
 બાદશાહી મેહમનો, તેણે સરતાજ.
 નામ તેનું છે, મેહલ “મીનોઈ જાંહુન”
 આશપાશ તેની છે બાગ “દેલ આરામ.”
 દંગ થાએચ આદમ, નજર તેપર કરી,
 હવાને બાગ બનાવેચ, મેહકાટ ભરી.
 શેહનશાહોએ ખોલેચ, તે સારૂ ગાદી,
 ખ્યાલ તેનો આવશે જ્યારે, જોશે શાહજાદી.

લાલા રૂપ—સેતાખીથી બાંધીને, છોડો આ મુકાંમ,
 જોઈએ જલદી જઈ, બાગ “દેલ આરામ”
 અજબ છે પ્રરામઝ તારાં ગાએણની કેફ,
 કર હમને રસતાની તાસીરથી વાફેફ.

પ્રરામઝ—મુંદર આએ તલાવે છે મોતીથી ભરપૂર,

માહુદ—ફોકટ નાં સતાવ અદબથી રેહ દુર.

જલદી જઈ કુચનો શામન કરાવ તૈયાર,

ખોટું તાહેલું કરવામાં નથી કંઈ સાર.

પ્રરામઝ—હું ?

માહુદ—હા ! તું !

પ્રરામઝ—(મનમાં) અરે વલી હું મારી મુશ્કેલ હાલત બુની
 ગીઓ.

માહુદ—દોડ સેતાખ.

પ્રરામઝ—(નમીને) જેમ તું ખાઈની મરજી. (જાએચ.)

લાલા રૂપ—ચાલો મહેલીઓ આપણુપણુ તમઆરી કરીએ.

(લાલા રૂપ, મહેલી અને તેઓની પછવાડે

માહુદ જાએચ.)

(દેખાવ ખંડેલામાં બદલાયછ.)

(હીન્દા ને હાફેઝ દાખલ થાયછ.)

હીન્દા—જો તપાશજો !

હાફેઝ—કંઈ ફીકર નાં કર રે મારા જાન, હું તો કાપસ સરવેના કાંત. અરે તુને થોડીજ ખબરછે કે તારો દીલદાર હાફેઝ ખેતખાજી રમતાં રીખીયોછ. જો આખે ગજલસ્તાનનો ગંજ જોયો. (ઓપડી ખગલમાંથી કાઢેડય.) હાફેઝને હીન્દાની મોહબતનો હેવાલ મે તમામ ગજલોમાં જોડી તમ આર કીધાય તે જ્યારે બાહાર પડશે ત્યારે હુસુદ જુલીખાં અને લેલી મજનું સરમાઈ સર છુપાવશે.—

ઓ મારી હીન્દા ખુબસુરતી તારી છે નીખારેલાં વેગણાં જોતી, વાહલી તું લાગેય તારા હાફેઝને કેવી?

(માહુદ દાખલ થાયેય.)

માહુદ—આખે નીચ ગુલામનો તો હવે ઘાટ ધડવો પડે— શું એક ગવૈયો મારી ખરોખરી કરે ? (હાફેઝને જોઈ) એ દોણ ?

હીન્દા—(ગભરાઈને) નાંમવર માહુદ એ મારો ખેસીછે.

હાફેઝ—નોકર હું છું તારો નેક નાંમવર, દયા ભાવ ગરીબ પરવર.

માહુદ—બોલ, શું માંગેય ?

હાફેઝ—નેક નાંમવર, આહું છ થેવા તારો નોકર.

માહુદ—ઠીક તું કીઆ કાંમ લાએકછે ?

હાફેઝ—જે તું નામવર ફરમાવસે તે બજવા હું તૈયારછું. ફરેખ અને ફંદાની માંડસ ખાજી—જુની લડાઈ કરસ તાજી, મરવેને રાખસ રાજી, લડાઈમાં કરશ દુશમનને ઠાર, થદા રેહવશ તુ નામવરનો તાબેદાર.

માહુદ—વાહ ! સાબાશ. તું જખરો ચખરાક દેખાએય.

હાફેઝ—(મનમાં) હાફેઝ શહેર તારો ભાવ વધીઓ. (ઝોટથી)

હીન્દા આખે સાંભલેયકે ?

માહુદ—અદખથી ઊભા રેહો, શાહબદી આવેય—

(લાલા રૂપ દાખલ થાયેય)

લાલા રૂપ—માહુદ, પાલખીમાં ખેસતા હું કટાલી ગેઈય વાશતે
આંખે ઠંડા વખતે હું પણ તમારી શાયે ચાલવાનો ઇરાદો
રાખ્યું.

(કુરામઝ દાખલ થાયેય)

કુરામઝ—મને મુઝીને જતાં નાં રેહતાં ?

લાલા રૂપ—નહી કુરામઝ કઈ શીકર નાં રાખ. ચાલો.

(બધાં ચાલવા માંડેય. દેખાવ બરફનાં
પાહાડમાં બદલાયછ.)

કુરામઝ—હવે આપણે હીમાલયનાં બરફનાં પાહાડની નજદીક
આવી લાગાય.

માહુદ—ઝોહ ! હવે ઠંડી નહીં ખમાતો. હમણાંતો હયાંજ
મુકામ કરીએ--ચાલો કામે વલગો.

(માણસો શાયે માહુદ તથા કુરામઝ જાયેય)

લાલા રૂપ—(ઉપલીજ રાહ)

શહેલીઓ ચાલોરે, કરોએ ઠંડીનો ઇલાજ,

ગાઇ નાંચો રીજવીએ, દીલને આજ.

(લાલા રૂપને શહેલીઓ ગાઇ નાંચીને જતા રહેય.)

(દેખાવ ખુશનું નાં ચાંદની રાતમાં બદલાએ-
છ. બાપ્પારા શહેરનો દેખાવ)

(હાફેઝ ખુશી થતો આવેય.)

હાફેઝ—હીન્દ ! ખારી, વાલી, મારી હીન્દ ! હવે તું મારી
ને હું તારો. (ખોરાશાનખાદ દાખલ થાયછ) કમખખતી !
હયાં આંખે ભુતમાંનો કાંઈથી નીકલી આવો ? ખોરા
શાનખાદ—

ખોરાશાનખાદ—હાફેઝ.

(હાફેઝ ખોરાશાનખાદને વતગી પડેછ)

હાફેઝ—શરદાર શહેબ, હીન્દખી મલી ને હવે હુંતો અમન
અમન કરેય.

ખોરાશાનખાદ—થું તુંખી નીમખહરામ થયો ! લાલા રૂપને
હાથ કરવા શરૂ આપેલો કોલ ભુલી ગીઓ ?

હાફેઝ—ઓ બાપરે ! એ વાતને જાહનમમાં નાંખો ! પેલો સ
તાઆનાંશ ગીઓ વાંદર નીકલી આવશે.

ખોરાશાનબાદ—હીચકારા નીકલ હયાંથી.

હાફેઝ—અરે પણ શરદાર શહેબ આપરા માથીઓ તો પકડા
હ ગીઆમ. હવે આપરે બે એડડા જેવા શું કરવાનાં ?

ખોરાશાનબાદ—જો મને એક નવી તાલ સુજ પડીય વાશ
તે આજ તુને તેથી પુરતી રીતે વાકેફ કરે.

હાફેઝ—તેઆરેતો ચાલો.

(બેઠ જાએમ.)

(માહુદ, ફરામઝ, લાલા રૂપ, શહેલીઓ
માણસો દાખલ થાએમ.)

માહુદ—અરે હવે હું તો ઘણોજ થાકી ગીઆમ ચાલો હયાંજ
તંબુ નાંખીએ.

(માણસો દોડ દોડ કરી મુકેમ.)

ગાયણ.

(પારીનાં જાહઓરે શાંવરીઆ તોરી જારીની રાહ)

ફરામઝ—રજા હું ચાહુરે શાહજાદી હવે તારી.—ટેક.

મેહનત આપરી આજ શક્લ યહરે.

મોરાદ બર આવી મારી.—ટેક.

પોંહતાં મુકાંમે--ખોખારા શેહર શાંમે,

દરદીનાં બજતે કાધી ચારી.—ટેક.

મેલાપ થશે, તારે શેહનશાહશે,

રૈયત આવકાર દેશે ભારી.—ટેક.

(કાઈ ધડી ન વસલકી ની રાહ.)

લાલા રૂપ—ગર રૂપશત તું કીએમતો છેલી આ શલામ,
શેહનશાહને વાકેફ કર, જાહ તારે મુકાંમે.

કૂશમઝ—આલો નાંજનીઓ, દીલ કરો મગન.

રંગ રાગ રમી, ગજવો ગગન.

શેહાદીનો ખુશલીના, ઊઠાવો પોકાર,

બોલાવો રામશનોને, દધ આવકાર.

(ફાનસોનાં સુંદર સણુગાર શાય નાચ, રંગ

રાગ ચાલેછ. બધાં એક એક પછી

જતાં રેહ્ય અને લાલા રૂપ અને ફરા-

મઝ એખલાં રહી જાએય.)

(બેઉ છુગાં પડેય.)

કૂશમઝ—સલામ !

લાલારૂપ—સલામ !

દેખાવ ૪ થો.

(બોખારા શેહેરનો દેખાવ.)

(ખોરાસાનખાદ ગુસ્સામાં દાખલ થાયછે.

તેની પછવાડે હાફેઝ આવેછ.)

હાફેઝ—હં. હં. સરદાર સાહેબ, ખુશી યાઓ.

ખોરાસાનખાદ—ચુપ. દુર રહે. મને ખુશી કરવાની ખોટી કોશિશ નાં કર.

હાફેઝ—ભાઈ, ગુસ્સાને નહીં દધએ આવકાર, નહીતો મફતમાં જાન કરશે ખુવાર. હકીમો એવું કેહેયકે ગુસ્સાથી જો કુઆં કુઆં થઈ ગીયાંતો, પછી ચીનાઈ વંદોરાં જેવી સીકલ બનેછ, ફેફસામાં આતસનો ભડી સલગેય, નાંખનાં નસકોરાં માંથી બલતાં નોકલેછ, તલ્લી કલેજ કુલી જાએછે, ને વળી આંતડાં હોજડાંમાં ધરતી કંપ થાયય, વાસ્તે જરા સમજો.

ખોરાસાનખાદ—નીકલ હયાંથી અને તારાં હકીમાંને આગ લગાડ. આપણાં જે સાથીઓ પકડાઈ ગીઆય તેઓનો છુટકારો કરવાની આશા મેલી હવે ખુશી થવા આયોય ? બોકાર પડજો તારી ચાલ ઉપર !

હાફેઝ—અરે નહીરે કદરદાન સરદાર મારેખ ખોરાસાનખાદ
ખાહદુર, તે લોઝિનો છુટકારો કરવા હું કેવો તબખાર છેઈ.

ખોરાસાનખાદ—સાખાસ ? હવે તારામાં હીમત આવી તે
ખરી. જો ચોરી કરવાનોજ ધંધો લખ બેઠા, તેઆરે તો
ખાહદુરીથી મેદાન પડીએ, લાલારૂખને હાથ કરીએ, આપણા
દુખી સાથીઓને મદદ આપીએ, અને આપણી મરદાનગીની
તારીફનાં પોકારો ગગન તુલીક પોહચાડીએ. એ મતલબ-
થી તો આટલો રંજ ખેંચી હું લાલારૂખનો પીછો છોડતો
નથી અને તાલમેલ કરી તુંને તાંહ નોકરી રખાવોચ.
વાસ્તે ચાલ હવે આપણાં ડેડાવ મુજબ કામ પાર પાડીએ.

(ખોરાસાનખાદ જાય.)

હાફેઝ—સતીઆનાંસ ગીઓતો મોહતનાં મોહમાં ધસવા માંગેચ.
પણુ ઓ માંરી હીન્દા—હીન્દા—

(હીન્દા દાખલ થાય.)

આવ, આવ લેલી, મજનુ તારી યાદમાં ષોડાય—

(વલગવા જાય.)

હીન્દા—હાફેઝ, તારી સીહા શીકલ હયાંથી દુર કર. તું એક
લુતારો ચાર થઇ હીન્દુસ્તાનનાં શેહનશાહ આરંગઝેબનો
મેટી લાલારૂખની દાસી સાથે નેકાહ કરવાની કેમ હીમત
ચલાવેચ ?

હાફેઝ—થું બધી વાતની તુંને ખબર પડી ?

હીન્દા—હા. ઓ મંડલ તારી બદ ચાલથી હું હમણાંજ વા-
કેફ થઈચ અને હવે તુંને ચાહવાને બદલે સદા ધીખારસ.

હાફેઝ—ઓ બાપરે હવે થું કરે ? જો મમજ મારે ખાતર
નહીતો વાંચનારી આલમને ખાતર સમજીજ, અને હીન્દા,
હાફેઝની મોહબતનો કીરસો પુરો કરવા દે. (ગજવાંમાંથી
કેતાબ કાઢી) જો આએ કીરસા તરફ નજર કર, અને
જલદીથી મારી સાથે નેકાહ કરી નાંખ કે શાહદીનાં ગાએલુ
સાથે સેહરાન સાહેર હાફેઝ આએ કેતાબ તમામ કરે.

(ખોરાસાનખાદ દાખલ થાયછ.)

ખોરાસાનખાદ—કેમ હાફેઝ ! આએ કોણ ?

હાફેઝ—સરદાર સાહેબ, એ હીન્દા, હું હાફેઝ, ને આએ હીન્દા હાફેઝની મોહબતનો કીસ્સો.

ખોરાસાનખાદ—ચાલ.

હાફેઝ—હીન્દા ચાલ. સાહેબ નહીં આવતી.

ખોરાસાનખાદ—હંચકી લે.

હાફેઝ—નહી. જો મારી હીન્દા સમજીજ, અને આએ કીસ્સાને ખાતર મારી સાથે સેહાદી કરી નાંખ.

ખોરાસાનખાદ—શું નહી સમજતી ? (હીન્દાને હંચકી લઇ જાયછ.)

હાફેઝ—ઓ હીન્દા ! ખોરાસાનખાદ ! હાફેઝની ખગલ માંથી હીન્દાને ખોરાસાનખાદ દેવ આસમાનપરથી ઉતરી લઈ આવ્યો ! ઓ હીન્દા ! મારી માસુક. (પછવાડે દોડેછે.)

(લાલારૂપ સાહેલીએ સાથે નીચલું ગાએછુ ગાતી દાખલ થાએચ.)

ગાયલ

(મારા માફેજીને ઉભી જોવા તારી વાટની રાહ)

લાલા:રૂપ—ફંદમાં ફસીરે નસીમે કીધી ખુવાર.—ટેક.

સલગાવી મોહબતનો, આતસ આ જીગરમાં,

એચન કીબુરે દીલ, યાર.—ફંદમાં ફસીરે

મોહબત મારી એકપર, મોહરદાર બીજની,

દુખનો રહ્યો નહી પાર.—ફંદમાં ફસીરે

(નેમુને નીકલી આવેચ.)

(ગોકુલીએ લઇ ચાલો, અરે દેવરાજ હમનેની રાહ)

નેમુને—સજુરીરે પકડો, અરે શાહનવી સહજ.—ટેક.

બલ ફંદ ફરેયની, નથી કોઇએ માંડી,

મોહબતે કીબુચ એ કાંમ, અરે સાહજીવી સમજ

સજુરીરે પકડો.

સંધો ભરમ હવે, ખુલસે તુરત,

સુખનો રેહસે નહી પાર, અરે શાહનવી સમજ

સજુરીરે પકડો.

(અદાને આજની દીપ્તિ ગુણરૂને ગુણ ગુણશનકું
હુટલીઆની રાહ પર).

લાલારૂપ—લાજેમ નહીં પરી, ઓ તુજનેકે, રાખે મુજથીરે ભગ
ખોષ કમંકર, દરદનો દેખાડ તું હવેરે મલમ—ટેક

દીલોજાનથી છુ, કુરખાંત, નવજવાંત ફરામજ પર,
યધ મેહરખાંત, જુદાઇનો જલદી રજવરે જખમ.—ટેક

સીકલ જે શખસની, મેં જોઇ નહીં, તે સાથે કોલથી હું બંધાઇ,
દીલમાં લાયદ્યા, ગુજરીઓછ તેં મુજપરરે સેતમ.—ટેક
નેમુને—અરે દ્યાહુ તે, દાતારપર, એકીન તું રાખરે નાંદાંત,
ધીરજરે પકડ, ઘયોછ તે ખાવીદ હવે મેહરખાંત.—ટેક.

(અંદરથી ગડખડ થાયછ.)

લાલારૂપ—એ કોણ ?

(ઔરંગઝેબ, પોતાનાં દરબારીઓ સાથે
દાખલ થાયમ.)

ઔરંગઝેબ—મેટી તારા પેદર.

લાલારૂપ—પેદર, આટલો રંજ ખેંચવાની શું મતલબ ?

ઔરંગઝેબ—એ સરવેનો ખોલાસો આપે પરી કરશે. ઓ
નેક ખસલતની પરી, તારા શરમાત મુજબ હું તો હયાં
આવી પુગોચ પછુ તું તો હમારી આગમચથી આવી હીમીચ.
શું પેલી વાત ખરી ?

નેમુને—અલખત ખાલે ખોલ.

લાલારૂપ—પેદર એ શું ભરમ ?

ઔરંગઝેબ—પેલો શરમઝ કાંહાંછે ?

લાલારૂપ—અફસોસ ! તેને હમણાંજ હયાંથી રૂખસત લીધીછ.

ઔરંગઝેબ—માહુદ, કાંહાંછે !

(માહુદ દાખલ થાયછ.)

માહુદ—તું નામવરની જનાખમાં નોકર હાજરછે

ઔરંગઝેબ—ઓ ખેઅકલી !

માહુદ—ગરીબનવાજ. (નમીને.)

ઝોરંગઝેપ—ઝો હેમક તે કહેવી મોટી જુલ કીધી. પેલો
ક્રામર્જી

માહુદ—જાહેપનાહ, હું તો તેને અસહયીજ ધીકારતો હતો.

ઝોરંગઝેપ—હા.

માહુદ—તેના ગાએણથીતો હું કંતાલી ગાઓ હતો.

ઝોરંગઝેપ—ઠીક. પણ તેતો રોહનશાહુછે.

લાલારૂપ }
અને } ક્રામર્જી, એક શેહનશાહ !
માહુદ }

ઝોરંગઝેપ—અને તથી મને વાકેફ કરવાની તારી ફરજ
હતી—

ગાએણ.

(કોઈ ઘડી ન વસાકીની રાહપર.)

નેમુને—પરદો ભરમનો ખુલ્લો, સજો થાડું સમાધાન,

મેલાપ જોડાંનો કરાવી, જાઉં પરેસવાંન.

મુકલેસ ક્રામર્જી તેજ, બહુકેરીઆનો શહ,

ખાતીંદપરજ થઈતી, લાલા રૂપ શીદહ.

(ક્રામર્જી શેહનશાહી લેખાસમાં દરખાસ્તી
ઝો સાથે દાખલ થાયછ.)

લાલારૂપ—હા ! એજ તે સીકલરે, એજ મારોજાન,

એજ ક્રામર્જી મારો, હું એપર કુર્યાંન.

(એઉ એકેકને વલગી પડેછ.)

નેક પરી તાર કેમ માનુરે હેશાન.

માહબત સલગાવી તે, બક્ષીઓ મોહબતખ્યાંન.

ક્રામર્જી—જખર કીડું છે પરી, તે હમોપર હેશાન.

સદા થઈ રહેશે, ક્રામર્જી તારો યુલામ.

હરપલ કરધું હમે, નેમુનેને યાદ.

મનની મોટાઈ જણાવી, તેજ લીધો દાદ.

(મોહન મોરા મોહ્યત ખાનની રાહપર.)

કુશમઝ—ભરમ ખોલુછ હવે, ઓ મારા જન.
તકસીરની મારી ચાહુ તું પાસ પ્રાંણ.—ટેક.
તસવીર તારી જોઈ, અન્યો દેવાનો,
ગાદી તજી થયો, જીવતો મેજન.—ટેક.
મદદથી પરીની, મલકુ હીન્દનું જવાહીર.
મુજપર થયો તે, માલિક મેહરખાન.—ટેક.
જીપા લેખાસમાં, કીધી તપાસ તારી,
નેકી જોઈ થયોછ, જેઆદા કુરખાન.—ટેક.
પ્રિત ખાલો પાછ, સદા રાખશ સુખી,
આંખોથી અજવસ, તારા ફરમાન.—ટેક.

માહુદ—આપ્શીન !

કુશમઝ—નેક નાંમવર માહુદ, એક વખત એવોખી હતો કે જે
આરે મારાં ગાએણથી આવ સાહેબ કંટાલો ખાતા હતા.

માહુદ—ગરીબ પરવર, જે મેઅદખી થઈય તે આરે નોકરને મા-
રી બક્ષવી.

(માહુદ પ્રમઝને નમેછ, પ્રમઝ તેનો હાથ પકડી
તેને હુકાડેછ. ઐરંગઝેબ પ્રમઝને વલગેછ.)

માહુદ—(ગોલામને) ચાલો બંદવાઓને દરબારમાં લાવો.

ઐરંગઝેબ—બંદવા સાનાં ?

માહુદ—એ કમખખતોએ હમુને રસતામાં ઘણાં હુરાંન કીધાય,
અને હમણખી એએએ પીતનો હાવવાનો તદખીર કરતા
હતા તેટલાં પકડાઈ ગીઆય.

(ખોરાસાનબાદ, હાફેઝ, હીન્દા, ગોલામો સાથે દાખલ થાય.)

ઐરંગઝેબ—કમખખતો, જલદીથી તમારો ગુનાહ કબૂલ કરી દેવો.

ખોરાસાનબાદ—હા. હમે ગુનેગાર છીએ અને તે આરેતો મ-
મરૂખ થઈએય.

હાફેઝ—મધુન એક સાંભળ, અમે શેહનશાહે જાંહન,
ફાકટમાં પ્રસી ગીઆઈ હું નાંદાન,
આ ઝોરત સાથ નાંસવાનો કરતો હતો વીચાર.
અરે ! હવે વીચાર પછી શું બોલું ? વીચાર, આકાર, નાંચાર,
હં. હં. ફીક.

કેદી મને બનાવ્યોય, છેજી હું નાચાર.

હીન્દા—જાહપનાહ, એનાં મધુન રાસ્તછે.

ઝોરગઝેબ—એનું દોકું બાડી નાંખો.

હાફેઝ—શેહનશાહ સલામત, જેમ છટકામાં હંદર આવે તેમ ક-
મખખતી ને ખાનાંખરાખીનાં પંજમાં હું સાહેરાન સાહેર
પકડાઈ ગીઆઈ. અગર મારે ખાતર નહીતો અમે હીન્દા
હાફેઝનાં કીરસાને ખાતર હાફેઝ સાહેરને સલામત રાખો.

હીન્દા—ઓ રેહમદીલ શેહનશાહ, એ સબને બદલે એને મા-
રી સાથે નેકાહ કરવાની પ્રજા પાડો.

ઝોરગઝેબ—ફીક. સાહેતો તું જાંન આવવા તઈઆર થા, ઈ-
આતો આ ઝોરત સાથ નેકાહ કર. બોલ બેમાંથી શું પસંદછે.

હાફેઝ—શેહનશાહ સલામત, હમણાંને હમણાંજ હું હીન્દા સાથ
નેકાહ કરી નાંખું. આવ લેલી તારા મજનુને ગો-
દમાં દાખ. (શાહ આગલ ચુકણ પર પડી) તે દયાલુ દાતાર તા-
રાં આ પ્રજાંદોને સલામત રાખે, અને લાંખી મુદત જીવી
તું તેઓનું સુખ જોએ, એવી સાહેરાંન સાહેર હાફેઝની દો-
આછે. સાહેબ હવે હીન્દા હાફેઝની મોહબતનો આ કીરસો
તમાંમ થાયો. જરા વાંચશો.

ખોરાસાનબાદ—આમે કેવું હીયકારાપણું !

હાફેઝ—ઓ કમખખત, તારી સજ તારે હાથેજ પસંદ કર.

ખોરાસાનબાદ—હું સદા તારે દુશમન હતો, અને મરતી વ-
ખતે પણ તુને નમવાનો નથી.

ઝોરગઝેબ—જંગલ ખીઆબાનમાં આમે ચુનેગારને લઈ જઈ-
(લાલુટ પરી દાખલ થાયછ.)

લાલુટ—જાંહવાંતોં, એક પરીને ખાતર એને માંશી બક્ષ—

ઐરંગઝેબ—પરીને એટલી તસદી લેવાની શું ગરજ ?

લાલુટ—આવા ખુશાલી બરોઆ દાહડે કોઇનેપણ મળ થવી નહોં જોઇએ.

ખોરાસાનખાદ—તમારે ગમેતો માંશી બક્ષો પણ હું કંઈ સુ-ધરવાનો નહીં. આવતે—વારે પાછો હુઝારાઓનો સરદાર બનસ. —

લાલુટ—બસ. મારે ખાતર એને માંશી બક્ષવી.

ઐરંગઝેબ—હીક.

(બઝમુમે રોને લગેના રાહપર)

લાલુટ.....હવસપર થઇ તું, નેમુને પરી સજાર,
પરેમતાન હવે તુંને, દોઝમે છે આપકાર.

નેમુને.....મુજનો ખુશાલીનો, નથી રહ્યો કંઈ પાર,
અરજ કરે પરેમતાન, દોસ્તોને દેખાડ.

(દેખાવ પરેમતાનમાં બદલાયઝ.)

ગાએણ.

(છલ બલ ઢગ નય નયની રાહપર)

માહુદ.....રંગ રાગ રમી હસ્તે મુખે,

રામશનીરે કરી, આહો જોડાંની આપાદી—ટેક.

લાલારૂપ....સોકલ તારીપર, શીદાધું પ્રાંણ.

ફરામઝ.....મદા હું તુંપર, રેહવસ કુરખાંન.

નેમુને.....ઇનમાનજ દોસે, માહબબનો જાંન.

રંગ રાગ રમી—

આરંગઝેબ..સદા સુખી રહી, મેલવજો માન.

નેમુને....નેકીની રાહપર આપજો જાન.

લાલારૂપ....સરવેનું રે માંને લાલારૂપ હેશાંન.

રંગ રાગ રમી—

(પરદો પડેછે.)

કુરસદ.

એ નામનું મારીક ચોપાનોગિં ૬૨ માસની અધવચમાં બાહર પડેછે. વાંચનારને રમુજ તથા ગમત આપવા શાર એ મધે ફલપક્ષંદ વારતાઓ, નિબંધો, નાટક, ગાલી-ખાં ખીત મોઝાં ગરપછાંટની સફરોનો રમુજ હેવાલ, અને એ સીતોએ ખીજી પરચુટણ બાબદો સમાવામાં આવે છે.

ટુકાંણું—કુપર કંપણી મેડો ઇસ્ટરીટ કોટ ; મુંબઈ,
દોરાબજી જમસેદજીની કંપની, કાલબાદેવી રોડ ; ,,
ફીમત, વર્સ એકનાં આંગ ૭૫૨ ૩૨)
પોસ્ટેજ સાથે રૂ.૧૧

સસતે ભાવે ચોપડીઓ વેચવાની છે.

મુસેમાંની શમશહેર, ઇયાને નિહોંપ નુગંની, નાંટક
ખાચ અંકી..... ૩ ૦૧
લાલા રૂખ, ત્રણ અંકી આપેશ..... ૩ ૦૧
ખારી મોહબત, ઇયાને ફલકસુર અને સલીમ, નાં-
ટક ત્રણ અંકી..... ૩ ૦૧
માઝંદરાતનું તમેસમાલી પુતળું..... ૩ ૩)
વ્યાર કોપ..... ૩ ૩)
શીરાજ અને પરીએહરના નાંટકની ગવાયલાં ગામ્મિણુ ૩૦) —
કુરસદનાં ગયા માલનાં ખાર અંકી..... ૩ ૨)

ટુકાંણું—કુપર કંપની, મેડો ઇસ્ટરીટ કોટ ; મુંબઈ,
દોરાબજી જમસેદજીની કંપની, કાલબાદેવી રોડ ; ,,

